

VYCHOVATELSKÉ LISTY.

Časopis věnovaný zájmům křesťanského vychování.

»Kdo Mne následuje, nebloudí ve tmách, praví Pán.
Tom. Kemp. I. 1.

Kněz a učitel.

Jan Tiray.

(Řeč, pronesená na III. českoslovanském sjezdu katolickém v Brně.)

(Pokračování.)

Učitelstvo za řádů a poměrů dosavadních pracující možno roztržiti dle dělidla, jak pohlíží na zmíněný § zákona o výchově, ve tři hlavní skupiny.

My učitelé zde shromáždění a s námi mnozí, kteří sjezdu našeho účastníci se nemohli, poslušni zákona, na nějž jsme přísahali, přejeme sobě, aby ani v nejmenším nebylo kollise mezi zákony státními a církevními v jich textu a výkladu. Přidáváme se proto k resolucím na sjezdech katolických přijatým, tiskem katolickým šíře odůvodněným a vícekrát již poslanci katolickými ve sborech zákonodárných navrženým, aby totiž doplněn byl § 1. základního našeho zákona o větu: „Školy zřízeny jsou k tomu, by ditky v mravnosti a nábožnosti vedly v souhlase s jejich náboženstvím.“ Tím chceme uzákoniti podklad úplné součinnosti kněze a učitele ve školách katolických. Jiní soudruhové naši chtějí v rámci zákona také přeložiti těžiště z vyučování na vychování — a uznávají, že náboženství přední mravoučný moment v sobě chová — tak v brožuře Samkově: „Reforma školství národního“, tak formulka učitele-myslitele Bobrovského: „Výchova — náboženstvím, mravoukou (zvláštní předmět) a dějepisem!“ Tito soudruhové naši tedy zásadně součinnost kněží a učitelů ve škole uznávají tolikéž. V táboře tomto je dosud většina učitelstva našeho, a dokud ta potrvá, netřeba obav míti o budoucnost.

Třetí skupina obrala si heslem: „Čelíme klerikalismu, od něhož odlišujeme pravou zbožnost.“ Tak četlo se loni v provolání jistého spolku učitelského. A letos zase o krok dále. Ve vážném projevu z Prahy (v měsíci srpnu) zaráží disharmonická věta: „Nebudtež dětem vnucovány staré pověsti jako náboženské pravdy.“ Tedy opět pokusy s nějakým „reformním náboženstvím“, jež vždy s nezdarem se potkaly ne snad u národů nebo četných sdruženců, než u hrstek vybraných vzdělanců?! A což děti? Experiment sebe lépe míněné výchovy i — jak se praví — k nábožnosti vedoucí, bez podkladu pozitivního náboženského vyznání dosud nikdy a nikde se nezdařil. „Čelíme klerikalismu.“ Tato část nyní frasovitě užívaného hesla definována dle listů pokrokářských,

církvi nepřátelských a zbožnost zatím nedefinována. V polovičatosti programu — zárodek zániku. Buď zanechají takoví první části hesla a půjdou v součinnosti s kněžími mezi učitelstvem dobré vůle, buď zanechají druhého a přejdou k těm, o nichž mluvit nemůžeme. Tak tedy: Výchovný ráz všeho vyučování k mravnosti a zbožnosti směřující jest jednotou jeho a pojátkem součinnosti kněží a učitelů ve školách našich. Nesluší tedy říkati: „Vychovávejme a vyučujme!“ než: „Vyučováním vychovávejme!“ Lehčí úlohou jest každému jednotlivému u předmětu o sobě vtisknouti ethický ráz. O tom bylo úchvatným, obdivuhodným způsobem ve včerejší řeči slovutného pana rady dra. Nábělka pojednáno.

Daleko těžším úkolem (— na měšťanských školách, kde jest více učitelů v jedné třídě, zrovna nejtvrdším oříškem! —) jest požadavek, který Lindner trefně stanoví takto: „Vychovává-li téhož chovance několik lidí, dohoduje se stále všichni, by každý vychovatel ostatní podporoval a jejich opatření nerušil.“ A na školách našich i jednotřídních působí učitel a katecheta. Jim třeba dohodnutí, vzájemné podpory. Sem hledí koncentrace různých předmětů ve smysl § 62. školního řádu, kterýž praví: „Nižádnému předmětu nemá se vyučovati tak, aby se nevztahoval k jinému.“

Koncentrace učebných předmětů s náboženstvím za cílem výchovným — a přimknutí hodin náboženských v rámcích působnosti celé školy — toť ta praktická součinnost učitele a kněze ve škole.

Jen několik příkladů koncentrace takové:

- a) Učitel ví, které učivo právě probírá katecheta; užije textu katechismu a jiných citátů při čtení mravoučném i všude, kde třeba;
- b) ke cvičením pravopisným a úkolům slohovým volí též themata s náboženstvím souvisící (popis obřadů, podobenství z evangelií, obsah exhorty a p.);
- c) dohoduje se s katechetou o učivu zeměpisném: Palestina, cesty apoštolské, rozšíření křesťanství a p.;
- d) obrázky dějepisné vykládá tak, aby připínaly se k učivu mravoučnému; tyto obrázky navzájem i katecheta opakuje dávaje příklady života spravedlivého, zbožného, milosrdenství a p.;
- e) na škole měšťanské připíná se učivo o starověku k dějinám biblickým;
- f) úplného dohodnutí třeba učitelům dějepisu a církevního dějepisu v III. třídě školy měšťanské: kulturní význam klášterů, války křížové a p. Zejména taktně počínati si jest při dějinách českých XV. a XVII. věku, by zhoubný rozpor, jehož současné ovzduší jest plno, nebyl hned školou vnášen v srdce dítek;
- g) některá data chronologická z dějin církve vsune učitel do učiva dějepisu a současně cvičí i opakuje; podobně katecheta činí;
- h) vědomosti o svatých patronách českých katecheta i učitel vštěpují a opakují;
- i) známý jest požadavek, aby nebylo u vyučování přírodopisném upadáno v názory materialistické, jichž „vědeckost“ právě v nejnovější době silně otřesena, o čemž mistrně promluveno včera;
- k) dorozumění o cvičení písní náboženských samozřejmo.

Co říci mám o součinnosti vychovatelů vzhledem ke kázni školní, tak důležité pro budoucí život chovance, navykající poslušnosti, pořádku, píli, důslednosti, vytrvalosti? Co říci o dohodnutí ve volbě pro-

středků k napravení pobloudilých? Tedy žádná podřízenost, žádná nadřízenost! Dva svědomiti, dva spravedliví sejdou se jistě na poli, kde Prozřetelnost vytkla jim cíl života.

Koncentrace předmětů učebných s náboženstvím takovým a podobným způsobem, podporování kněze učitelem, učitele knězem, doplňování a utvrzení učiva obapolného oběma — taková ve škole součinnost jest nyní také tím přípustnou, že zákon (§ 62. školního řádu) určitého způsobu, jak různým předmětům vyučovati, neustanovil, naopak vyhradil (§ 38. škol. řádu) konferenci učitelské, jejíž členem jest i učitel náboženství, aby „učitelé umluvili se o pravidla, jak se má každému předmětu v každé třídě vyučovati, o kázeň atd.“ Jest na učitelích náboženství používati těchto a jiných prospěšných zákonných ustanovení. Předpokládá se ovšem umírněnost s obou stran. Násilím a prudkostí i šlechtné zájmy a dobré úmysly se poškozují. Jednati nutno v mezích společenského taktu, uznáním rovnocennosti a úzkostlivým šetřením toho, aby i tam, kde některé paragrafy a jich výklad jsou sporny, nehnila se věc do krajnosti a nebyla způsobena trapná kollise povinností. Budiž vždy dbáno zlatého pravidla; „V nezbytném jednota, ve sporném volnost, všude láska“, taková láska, o níž nám nedávno napsal učitel-idealista K. Kálal mistrné články své, o níž jednáno v paedagogice Šauerově a j.

O styku kněží a učitelů mimo školu jen něco málo.

Svorností oběma stavům na úctě přibude. Duchovní správce jest členem místní školní rady a přechoasto bývá i členem obecního zastupitelstva. Může vydatně školu podporovati (v opatrování pomůcek, působením na docházku školní a p.) — A které stavy znamenají v práci osvětové a národní více než stav kněžský a učitelský? Ve spolcích činnými jsou (přednášky, knihovny vedení); za jejich činnosti daří se otázkám hmotného i mravního pokroku (zalesňování, zádruchy a p., otázka zamezení alkoholismu atd.) Spojení obou stavů znamená i velkou sílu politickou ve prospěch ohrožené naší národnosti; jsmef třeba „zapadlí“, třeba kaceřování, ale dobří vlastenci v obětavosti i práci. Lži jest, jakoby nynější kněžstvo nedbalo vzorů starších kněží-vlastenců, buditelů, nepravdou jest, jakoby katolické učitelstvo bylo méně národním.

A styk osobní? — Víme všichni, čeho vzdělanec v odlehlém působišti osamocený nejvíce postrádá. Styku se vzdělanec. Někde do slova vzato kněz a učitel jedině na sebe odkázáni jsou. A osobnímu styku směla by brániti politická hesla? Každý potřebuje ve svých strastech i slastech přítele; vždyť soustrast a souslast jsou potřebami duše lidské. Řiká se: „Soudce, lékař, kněz nejhloběji nahlédají v nitro lidské.“ Také učitel v tajemných hlubinách duše vyznati se chce; s kým zajímavější hovory zapřístí může?

A kněz vyučující, školu a děti milující nesměl by s učitelem o záležitostech školy mluvit? Právě v posledních letech věnována v kněžských seminářích vyučování paedagogice, methodice i praktickým pokusům učby všechna péče. Na zdejším bohosloveckém ústavě po léta předmětům těmto vyučoval professor ústavu učitelského, kons. a bisk. rada, nedávno zvěčnělý Frant. Ruprecht, paedagog znamenitý. A tento výtečník, na něhož jako bývalý žák s city úcty a vděku stále vzpomínám, jistě stejný zájem vzbuzoval u budoucích kněží, u budoucích učitelů! Zájem sílí, rozhledu a umu přibývá vzájemnými rozmluvami, vzájemnou četbou o nových směrech výchovy a učby. Vyučování náboženství způsobem, aby stejnoměrně dbalo se paměti, citu i vůle, mysli i srdce, toť těžký úkol. A k tomu četné jiné

didaktické i methodické nesnadnosti: objasňování, názor, rozčlenění, otázka, opakování atd; všemu přátelské rozhovory poslouží — — —

Ve všem smýšlení a konání svorní kněz a učitel! Jaký výhled! Stejně jich snahy dvojnásob, jakoby suggescí působiti budou. Pole mají připravené. Ve škole: vnímavá mysl dítek, v obcích jádro lidu venkovského dosud nezkažené. Jsou lidu nejbližší, stále uprostřed něho žijí. Brzo pozná se, že stejný duch vane z promluv kazatelových, z vyučování školního, z řeči soukromých, ze snah a činů. Kde takoví dva rádcové, tam nevěří se slepě všelikému literárnímu bejli. Tam sice jako jinam občas dostaví se falešný prorok, který se záminkou „vzdělávání“ bere lidu víru a propaguje hesla, jež celé vrstvy národa našeho uvedly již a uvádějí v záhubu. Lid vyslechne — půjde po svém; řečník odejde — my zde zůstaneme. Opačně však rozluka a nepřátelství zle působí poměrem stupňovaným; známoť, že „v nižších vrstvách lidu jinak se obráží, co ve třídách vzdělavců má vznik.“ Dosud není pozdě. Dosud u nás ovzduší křesťanské a generace zásadami křesťanskými odchovaná. Tam již zle jest, kde před třiceti lety ujal se beznáboženský, jakoukoli autoritou pohrdající radikalismus. Hrůzno pomýšletí, jaká bude generace druhá a třetí v duchu tom od mladosti vedená. Jistě bude v budoucnosti dosavadní krutý boj dvojích zásad, dvou duchovních světů, dvou kultur ještě úpornější, spletilější. Zdá se, jakoby v našich ubohých zemích ke všemu zlu chystalo se k boji kulturnímu — zatím bez zasahování moci státní. A co učí dějiny? I nejmohutnější národy zkrušil a vysílil boj takový. — Co stalo by se s námi?

Ale dosud není pozdě! Jen proti přívalu včas hráze stavme, pro budoucnost pracujme my spojení kněží-učitelé a to ve znamení kříže. Cíl náš označují slova básníková:

„Chcem, štěstí zář by šlehla rmutným okem,
by v lidstvo vrátily se idealy,
a kříže jas, jenž splál kdys nad otrokem,
zas duše uvolnil.“

V rozvratu končícího starověku uvolnil duše kříž Kristův; kříž buď opět spásou v rozvratu doby přítomné. Volá Božský učitel: „Nechte maličkých přijíti ke mně!“ Svatá slova tato buďtež vůdčí hvězdou v labyrintu školském nám učitelům. Povedeme svěřence své k Božskému Mistru jako pomocníci kněží vzpomínajíce vždy slov našeho velikého Sušila:

„Kdož nad zbojnickou jamou chrám stavěti hodlá? —
Tof pěstoun, co vědám bez Boha dítě učí.“

A jiná věta Kristova, kněžím svědčící: „Učte všechny národy!“ kněze pomocníky učitelů učinila navždy. Člen družiny Sušilovy, školní rada, děkan Josef Těšík, jehož tělo odpočívá na hřbitově Telečském, napsal do „Zory“, prvního almanachu učitelstva moravského r. 1860 heslo svoje:

„Nespojil-li školu s církví Bůh? —
co Bůh spojil, člověk nerozlučuj!“

Ukončuji. Dne 20. května t. r. napsaly jisté noviny naše: „Tak zvané katolické učitelstvo, to jsou chlebaři, egoisté a pokrytci nejhrubšího zrna.“ — My katoličtí učitelé žádáme chleba za poctivou práci; ale my také po vyšším toužíme, duševní nade hmotné ceníme; nejsme chlebaři. Ponecháváme stavu kněžskému, což jeho jest, k čemu ustanoven, čeho staletou prací i ve školství právem nabyt; nejsme egoisty. Veřejně před celým

světem hlásáme, o čem přespědčení jsme a co také dětem v srdce vštěpujeme; není rozporu v srdcích našich, nejsme pokrytci. — Dnes stanovena nutnost, žádoucnost i možnost shody a svorného spolupůsobení kněží a učitelů ve službách vlasti a církve, ve znamení pravdy, dobra i krásy tou cestou, jakou ukázal Spasitel, řkoucí: „Já jsem cesta, pravda a život.“ Myšlenky různé vzbuzeny; kéž ve snahy vzrostou nové, skutky vyvrcholí a ovoce vydají hojně. Praví básník:

„Kapka po kapce padá — tím kamení se drolí.
Tak se boří. — Však stavěti též bude radno znenáhla.
Kámen dej k kameni, dům z toho vzroste nový.“

A my stavěti chceme, my již stavíme, kněží a učitelé ruku v ruce, majíce ve znaku svém kříž s heslem: „Vzhůru srdce!“ Základy budovy — cíl člověka, cíl vychování — Kristem položeny, církví upevněny; nám třeba dostavovati, upravovati budovu, by stačila i praktickým požadavkům nynějšího světa. Budovu opatříme a vyzdobíme vším, co dobrého a prospěšného průběhem časů i současně vytvořil duch a um lidský. V tom pokrokáři — v dobrém smyslu — býti chceme, by zjevno bylo světu, že kněží naši i za nynější doby zůstali důležitými činiteli v kulturním vývoji lidstva a ovšem i národa našeho, ve kterémžto působení jejich i školství zůstalo na místě význačném, bychom dále dokázali, že pojmy: „moderní učitel“ a „učitel-katolík“ se navzájem nevylučují. K dílu společnému obou stavů popřej Svěho požehnání, nadšenost, svornost, sílu a vytrvalost všemohoucí Pán, Jehož jméno buď pochváleno!

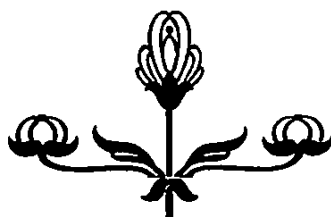
Referent na konec navrhl následující resoluci:

1. Aby hlavního úkolu škol obecných: vésti dítky k mravnosti a náboženství dosaženo býti mohlo, jest shody a součinnosti učitelů s učiteli náboženství potřebí.

Jedině vzájemnou shodou obou lze zachovati jednotu u výchově, ve stejnosti prostředků výchovných a kázeňských, jen součinností obou možno dbáti výchovného rázu ve všech předmětech školních v souhlasu, v duchu a kde možno v přímém spojení (koncentraci) s hlavním předmětem výchovným — náboženstvím na školách se žactvem katolickým.

2. Shoda a součinnost kněží a učitelů nutna a žádoucná i mimo školu za příklad a na posilu křesťanského smýšlení ve všem veřejném životě, v zájmu národním, osvětovém i k užitku lidu, jemuž kněží a učitelé nejbližšími jsou rádci.

Navržená resoluce přijata byla jednohlasně. Referentovi vzdány byly díky za velikého souhlasu.

Výchova na školách středních.

Dr. Fr. Nábělek.

Jaké krásné jméno dali,
Tobě, milá mládeži :
N a d ě j i tě vlasti zvali.
Zdali pak ti náleží?

VI. Šťastný.

Jen mládež d o b ě vychovaná jest nadějí vlasti.

Názory o cíli člověka jsou různé dle toho, s jakého stanoviska pohlíží se na člověka: filosofie materialismu vidí v člověku jen hmotu svrchovaně ústrojnou. Hmotu, z níž skládá se člověk, zůstává držena pohromadě jakousi mocí životní po jistou dobu, pak se rozpadá — umírá — a tím vše se končí. Poddán a podroben jsa úplně silám, ovládajícím hmotnou přírodu, člověk má za účel co největší prospěch svého hmotného bytí: blahobyť hmotný. V důsledcích materialismu člověk nemůže než dospěti k sobectví bezohlednému, jakéž vidíme u dravců. Společnost lidská z takových členů skládati se nemůže, a rozpadá se, jakmile sobectví jednotlivců se šíří. Nemíním zde citovati zástupců této filosofie ani šířiti se o tom, jaký účinek má toto učení, stalo se tak na katolickém sjezdě kroměřížském. Rád uznávám dobrou vůli a snahu těch mužů, kteří stojíce vlastně na půdě materialismu, přece snaží se odůvodniti a vyvoditi mravouku vzájemné podpory, lásky až i bratrství pokolení lidského, tak že člověk člověku činiti prý bude dobře a působiti radost, aby měl radost z radosti bližního, ale tuší asi dobře, že jest to ideál nedostižný, a proto ihned praví, že až po nesčetných pokoleních nastane ten blažený čas. Skutečnost poučuje nás, že lidé opačným směrem od toho cíle vysněného ubírají se tím více, čím více kloní se k učení, že člověk jest jen hmotou. Buduje-li který filosof mravouku vzájemné lásky na základech materialismu — pozitivisté, tož jest to spíše svědectvím šlechetné mysli, vypěstěné za mládí od matky, otce, učitelů, okolí, od lidí vychovaných na základě materialismu opačném, než svědectvím o důsledně provedených zásadách materialismu. I o tom v Kroměříži bylo pojednáno. Mužové takoví jsou příklady vzácnými, jak důležitá jest výchova v mládí, jímž obyčejně dává a utvrzuje se směr člověku pro všechn jeho život budoucí.

Filosofie křesťanská považuje člověka za bytost tělesnou i duchovou zároveň; duch i hmotu v člověku navzájem se pronikají, a po čas života lidského činí celek j e d e n. Životem tělesným člověk podroben jest zákonům přírody hmotné, ukojením toho, čeho žádá hmotná příroda, člověk ukojen bývá jen z části; on však chce býti ukojen i po stránce duševní. Smrtí těla člověk neumírá všechn, nastává pak život záhrobní věčný, v němž se vyrovná, co nebylo vyrovnáno za života pozemského. — Každá bytost vědomá touží po blaženosti a snaží se jí docíci, to jest předním jejím cílem; člověk chce býti blaženým: dle toho zač se považuje, zdaž za pouhou hmotu nebo za tvora, v němž stýká se svět dvojitý, hmotný a duševní, bude mít cíl různý. — Jsou i jiné soustavy filosofské, pak i názory o člověku jsou opět jiné. Probíratí je zde, není naším úkolem, zavedlo by nás daleko. Mohli bychom je rozdělití na dvě skupiny: ty, v nichž uznává se rozumná nejvyšší bytost, jež vše stvořila a řídí, a ty, kdež takové bytosti se neuznává. Materialismus neuznává takové nejvyšší rozumné bytosti, jemu člověk je bytostí nejvyšší a svrchovaným pánem, a dle toho nařizuje svoji mravouku: vše jest dovoleno. Však poznává se, že tento názor jest mylný. Vzácné poznání!

Staré učení, i rozum učí nás, a zkušenost to dosvědčuje, že člověk jest bytostí společenskou; ve společnosti lidské člověk se vyvíjí a zdokonaluje. Ze společnosti lidské plynou mu nesčetné výhody, jí díky jest zavázán za nesčetná dobrodíní: bude i jeho povinností, by stal se prospěšným údem jejím a tak splatil jí svůj dluh. Sobec dbající prospěchu jen svého, není schopen oběti pro společnost. Kdo neuznává bytosti vyšší, od níž závisí všecko i společnost lidská, a považuje člověka, sama sebe za pána svrchovaného, ten nebude pracovat pro společnost, nebude-li zevnější mocí donucen — a ta jest nedostatečnou.

Člověk musí býti vychován a to již v útlém mládí veden, aby povinnosti pro společnost lidskou cítil. Všechna výchova spočívá na autoritě: dětem jsou autoritou rodiče, starší lidé; žákovi jest autoritou učitel; lidu jsou autoritou mužové stojící jaksí v popředí lidské společnosti, lidé, kteří nějak vynikají. Všechna výchova děje se v rodině, ve škole, ve společnosti. Jak rostlina prospívá, jaké nese ovoce, záleží na půdě, z níž ssaje potravu, záleží na povětrnosti, ovzduší: tou půdou, tím ovzduším, pro výchovu mládeže jsou vychovatelé, ať rodiče, ať učitelé, ať ti, jimiž vůbec lid se řídí. Řekl-li kdo, že výchova dítěte má počínati výchovou matky, tož děl zajisté pravdu: jací vychovatelé, tací chovanci. Jablko nepadne daleko od stromu, sova nezplodí kanárka a jiná přísloví tomu nasvědčují, kolik záleží na vychovatelích. Výchova mládeže zajisté má počínati výchovou vychovatelů. Nuže takovými vychovateli, autoritami má býti někdy naše studující mládež, z ní vyjdou učitelé, kněží, učitelé na nižších nebo vyšších učilištích, z nich budou lékaři, učenci, úředníci všeho druhu, osobnosti, na něž lid hledí a jimiž se řídí. Vyučují buď slovem nebo svým příkladem, a působí hlavně svým příkladem. Jestliže k vedení války jest tré věci nezbytně potřebí: peněz, peněz, peněz, tož k výchově mládeže ještě více jest potřebí těchto tří věcí: dobrého příkladu, příkladu, příkladu. Příklad skutkem však vyrůstá z přesvědčení, z proniknutí dobrými zásadami, dobrý příklad skutkem jest ovoce ušlechtilé povahy; šlechetná povaha jest pak nejspanilejším květem lidské vzdělanosti. Školy mají za účel vypěstiti šlechetné povahy, užitečné údy společnosti lidské.

Má-li škola vypěstiti člověka na užitečného člena lidské společnosti, musí přihlížeti k bytosti jeho i po stránce tělesné i duševní, musí ušlechťovati jeho srdce i tříbiti rozum, obohacovati ho nejen zásadami mravnosti nýbrž i vědomostmi v životě praktickém potřebnými. Nynější pokrok a hmotný prospěch z něho plynoucí, jehož nelze nedbat, založen jest na vědách; proto nikterak nelze snižovati požadavku ve vědomostech. Vědomostmi tříbí se rozum; v soutěži s jinými zvítězí ten, kdo má rozum vytríbenější a větší zásobu vědomostí. Jest potřebí lidí bystrého rozumu, znalých odboru, jemuž se věnují, ať jsou to živnostníci, ať průmyslníci, ať v úřadech jakýchkoliv, ať odborníci v různých odvětvích věd. Stroje na př. objednávané tam, kde jsou lepší a lacinší — nehledíme na národnost ani na vyznání; ve sporech důležitých jdeme k advokátu věhlasnému; v nemocech hledáme osvědčeného lékaře, třebaš jinak lidé ti byli jakýmkoli — tak je to i v případech jiných. Tím nepravím, že tříbení rozumu, hromadění vědomostí jde nad ušlechťení srdce; obé dobře se snáší ba navzájem se podporuje: jakých slastí požívá člověk šlechetný, když se mu podařilo prospěti bližnímu svým důmyslem, svými vědomostmi a kterak vítána mu bude každá příležitost, aby užil vzácných darů ducha a pokladů svých vědomostí! Zajisté i tehdy pak nebude odpočívati a neoslyší proseb o pomoc a přispění, když nekyne mu nijaký hmotný ba jakýkoli zisk, ano člověk šlechetný (a mám na na mysli i učence a badatele) vydá i sama

sebe v nebezpečí, aby prospěl jiným. Té oběti sobec, člověk bez šlechetného srdce schopen není. Vážíme si bystrého rozumu, ctíme vědomosti a pokládáme za povinnost pěstiti je co nejvíce.

Učeným nemůže býti každý, a těž není každému dáno vynikati bystrotou ducha, ale každý může býti člověkem dobrým, člověkem ušlechtilého srdce. Ve společnosti lidské potřebí jest zvláště lidí šlechetných; k těmto něco nás jaksi táhne mocí neodolatelnou, jest nám u nich volno, rádi je vyhledáváme i když praktická potřeba nevelí, kdežto lidí sice učených a bystrého rozumu, ale bez šlechetného srdce, hledáme jen tehdy, když potřeba velí. Již z toho vidno, že ušlechťování srdce mládeže jest jednou z prvních povinností školy nižšího i vyššího stupně. Vědomostí praktických nabývá člověk výcvikem v tom oboru, jemuž se pak výhradně věnuje: řemeslník, průmyslník, obchodník, učenec atd. ve školách odborných a na školách vysokých; pak jest nejdůležitější školou pro ně skutečná praxe. —

Pohlédneme jen do společnosti lidské — a denně naskytují se příklady — jaké ceny jsou šlechetní charakterové a jaké pohromy a neštěstí přivodí lidé špatného srdce, nepoctiví a třebaš vybroušeného důvtipu a bohatí vědomostmi, jichž užívají pak k sobeckým účelům na škodu bližních. Přísloví správně dí: „Což mi do tvé chytré hlavy — jsou-li pusté tvoje mravy“.

Nebudu uváděti příkladů ze života: naše záložny již to hlásají dosti výmluvně. — Člověk šlechetný raduje se, jestli skrze něho jiný nabyl štěstí, vidí v tom svůj úkol a svou povinnost; člověk nešlechetný považuje dary ducha, schopnosti a vědomosti jen za nástroj a prostředek, aby pojistil si jen svůj vlastní prospěch i na úkor bližních; často i pro nepatrný okamžitý prospěch sobecký bývá příčinou neštěstí mnoha lidí. Jest tedy šlechetné srdce ceny převeliké. Ceníme-li člověka, tož předně hledíme na jeho povahu. Kant, chladný ba až mrazivý myslitel, pravil: „Je-li na člověku co hodno chvály nebo hany, je to jeho vůle“, totiž: chce-li dobré nebo zlé, čili jinak: má-li mysl šlechetnou nebo zlou. Bylo by zbytečno šířiti slov o potřebě šlechetných lidí; uvažujme již raději, jak má býti vyučování zařízeno, aby docílilo se u mládeže šlechetného srdce.

V osnově naší mluví se o vychování mravně-náboženském, k němuž mají směřovati všechny předměty, ač snad nejsou všechny stejně k tomu způsobitelnými. Nebudeme rozebíratí otázky, nebylo-li by vhodněji říci, že vychování má býti nábožensko-mravním než mravně-náboženským; já aspoň neznám účinnějšího základu pro vypěstění šlechetné povahy nad náboženství. Lidská autorita není dostatečnou, aby tvořila hráz a meze vrozenému sobectví; lidský rozum, jež tak rádi prohlašují za svrchovanou autoritu, nepostačí; vždyť dějiny filosofie — nejvlastnější pole rozumu — usvědčují nás o nedostatečnosti rozumu lidského, aby byl nejvyšší soudnou stolicí o tom, co jest dobré a co zlé. Kdybychom se tázali: či rozum, zdaž by nám nejmerovali muže zakladatele soustav filosofských, soustav, jež navzájem si odporují, snad nejznamenitější učence a zpytatele dřívějších dob, o nichž doby pozdější dosvědčily, že v tom a onom byli na omylu — Ptolomaeus a Koperník — Plinius a Darwin atd. Proč by konečně měl kdo uznávati cizí rozum za autoritu, vždyť má každý svůj rozum a ješitnost ráda svůj rozum pokládá za nejlepší. Pak by bylo tolik autorit, kolik lidí, každý by měl právo jaksi raziti své peníze, míti své míry a váhy — pak člověk byl by měrou věcí, jakž tomu učili staří sofisté řečti: pak jest dobrým, co já za dobré uznám. Velkou vymožeností jest, že všechny vzdělané státy zavedly jednotnou míru desítkovou — decimalní; fysikové usnesli se na jednotné míře a váze — a jakým dobrodiním by bylo, kdyby

i jednotné peníze ve všech státech byly zavedeny! Za východiště k této jednotné míře fysiků bylo vzato, co nezávisí od libovůle toho neb onoho učence, nýbrž věc na vůli lidské, na lidském rozumu nezávislá, něco skutečně jsoucího: země, poledník zemský, jenž jest pro všechny obyvatele země stejným a týmž. Jednotnou měrou zmizely velké obtíže obchodní, plynoucí z různých soustav měr v různých státech a státečcích.

Ceníme-li ten pokrok velice, jak nedůslednými bychom byli žádající, aby ve věci neméně důležité než jest obchodování s tovary, ve mravouce, směl míti každý míru svoji? Zdaž by byla možná jaká společnost lidská, v níž každý člen by směl považovati sebe za hlavu? Mně zdá se, že co nalezáme ve světě hmotném, jest i ve světě nehmotném, nebylo by těžko naléztí obdoby, však jen o jedné se zmíním. Slunce jest těleso s vlastním světlem, jest střediskem velké soustavy těles, z nichž některé, na př. Venuše, Jupiter, svítí nám jasně světlem vypůjčeným od slunce, jsou nám jasnými hvězdami. Menších oběžnic jest přes 500, kromě toho celé mraky tělísek různých velikostí, kteréž jeví se nám jako létavice (hvězdy padající), kdykoli dostanou se do ovzduší naší země, i celé hejno vlasatic krouží kolm slunce; na jedno slunce připadají miliony těles a tělísek jím ovládaných a osvětčovaných: tak i mezi lidmi málo jest veleduchů samostatně myslících, obyčejně jsme jen kosmickými prášky, jež zasvíti jen za zvláštních okolností. Nejsou-li pak i na slunci skvrny? I tito veleduchové byli podrobeni bludu; jakž to bude s ostatními? A přece lidská pýcha chce postaviti rozum lidský za nejvyšší autoritu, ano byl již slaven a postaven na místě Božím, ale neosvědčil se. Práví-li kdo, že náboženství nedá se položiti za základ mravouky, protože prý ten základ bývá otřesen skepsí a tím tedy i mravouka, tož mohli bychom se tázati, zdaž i soustavy filosofské, na jejichž základě budují mravouku, jsou neochvějny a zdaž aspoň jedna z nich všeobecně se uznává: jinaká jest mravouka na soustavě Spinozově, jiná jest u Herbarta, jiná u pozitivistů; kolik soustav, tolik mravouk, poněvadž mravouka jest vždy důsledkem a ovocem soustavy.

Filosofy bylo již za pravdu prohlášeno: nic není pravdou, vše jen se zdá, a opak toho, vše jest pravdou, není klamu. Může-li býti větší protivy? Jak nedostatečným jest lidský rozum, o tom svědectví nám podávají sami slavní mudrcové. Sokrates zkoumá, zdaž věštirna delfská skutečně jeho jmenuje nejmoudřejším. Mluví s tím a oním mudrcem vyhlášeným a vidí, že neví tolik co on (Sokrates) — o sobě však ví, že nic neví — ti druzí ani tolik nevěděli. Poslyšme slavného Humboldta, jak touží na to, že těžko jest najíti pravdu, an dí: Jestliže člověk osmdesát let se snaží a zkoumá, přece konečně musí vyznati, že ničeho nedosáhl a nevyzpytoval. Aspoň kdybychom věděli, proč jsme na tomto světě. Ale všechno jest a zůstane mysliteli hádankou — a největším štěstím ještě by bylo naroditi se hlupcem! — Du Bois-Reymond vyznal: ignoramus — et ignorabimus, nevíme a nebudeme věděti. — Jak možno tedy postaviti za nejvyššího soudce rozum lidský? Poslyšme ještě, co jiní slavní badatelé soudí o lidském rozumě. Bacon praví: „Rozum lidský není jasným světlem, nýbrž bývá vůli a vášněmi zatemněn; proto užívá vědy ke svým účelům a to má za pravdu, co pravdou míti si přeje.“ Tyndall praví: „Člověk, jestli dává bedlivě na sebe pozor, shledá, nemýlím-li se velice, že z desíti případů v devíti bývají u něho vzpružinou mravní nebo nemravní příčiny, jež hýbají jeho rozumem.“ Pascal: „Srdce má své důvody, o nichž rozum neví ničeho.“ Feuchtersleben: „Světlo jest pro každé oko, ale ne každé oko pro světlo.“ Pak snadno pochopujeme slova Holbachova: „Kdyby lidé měli v tom nějaký zájem (mravní, totiž:

kdyby pravdy geomerické zavazovaly člověka k nějakým mravním povinnostem). pochybovali by o základech geometrie Euklidovy a popírali by je.“ (Système de la nat. II. 4.) De Bonald: „Již dávno bylo vyrčeno, kdyby plynula nějaká mravní povinnost z geometrické zásady, že tři úhly trojúhelníka rovnají se dvěma pravým úhlům, bylo by jí odpíráno a její jistota byla by brána v pochybnost.“ (Démonstration philosophique, préface.) Jaký bude rozum člověka, ať v oboru nějakém velmi učeného, ale oddaného rozkošem a vášním? Cicero: „Impedit enim consilium voluptas rationi inimica, ac mentis, ut ita dicam, praestringit oculos, nec habet ullum cum virtute commercium.“ Rozkoše, vášně jsou nepřátelé rozumu a zavazují mu oči . . . Jinde pak praví, že rozkošnictví všechno světlo (rozumu) shasíná, že nic není tak zhoubného a hodno zavržení jako toto. (De Senectute XII. 41.) Kdo jest prost všelikých vášní? Či rozum, táži se ještě jednou, může býti nejvyšším soudcem?

Však budme rádi, že přece náboženství vytknuta jest ve výchově úloha důležitá i ve rčení, že výchova má býti mravně-náboženská, věduce, jaké pokusy činí se bohužel již od mnohých, aby náboženství vůbec ze školy zmizelo. Bez náboženství není možno vychování, lidé vzdělaní ho potřebují nejvíce. T. P es ch praví: „Čím vzdělanějším jest muž, tím nezbytněji potřebuje náboženství, poněvadž různé nižší pudy lidské přirozenosti nenacházejí nikde tolik podnětu a opory jako ve vzdělanosti, odcizené Bohu a náboženství, nic nepromění člověka tak brzo a tak snadno v odporného zloducha pýchy, jako právě takové vzdělání neznabožské.“

Pozdržel jsem se poněkud dlouho, ale ne bez důležité příčiny: jest řeč o výchově, a tu zajisté není na škodu poukázati na základ vši výchovy, jakž ji pojímáme my, na důležitost náboženství, a odůvodniti ten názor.

Bylo řečeno, že všechny předměty mají napomáhati k zušlechtnění povahy. Náboženství zajisté připadá veliká část toho vznešeného úkolu, a katecheta má zvláště velkou zodpovědnost. Já nemyslím ono „náboženství“ jako předmět vyučovací, z něhož žák dostane na vysvědčení známku, sice by žák, jenž nabytí známky „výborně“ již i byl skutečně výborným katolíkem, nebo evangelíkem, nebo israelitou . . . myslím náboženstvím proniknutí věrou činorodou, že člověk rád koná, co Bůh velí. Fariseové výborně znali „náboženství“ a přece bylo potřebí vyložiti jim, kdo jest bližním: měli náboženství v hlavě, ale ne v srdci.

Jakmile žáci musejí býti nuceni, aby konali povinnosti svého vyznání, kde konají je neradi a jen proto, že se bojí trestů a jejich následků, jest již pochybeno. Katecheta má úkol velmi těžký, není-li podporován svými kollegy, professory jiných odborů, a ještě obtíženější, jestli kdo z nich třeba nepřímo pracuje proti jeho snahám. Tu rozhoduje osobnost jeho. Má-li autoritu u žactva, pořídí mnoho. Jest zajisté potřebí, aby vynikal učeností a rozmyslem, aby byl s to, žáky přesvědčiti o pravdě, vysvětliti jim záhady, odpověděti na otázky, když který se táže, buď že všelicos četl nebo slyšel. Žák musí míti důvěru ku svému katechetovi a lásku, aby jako o otci nebo k dobrému příteli mohl přijíti a svěřiti se mu. Katecheta aby byl okován nejen ve svém předmětu, jemuž vyučuje, nýbrž i v předmětech jiných nesmí býti úplně laikem. Zajisté i to by nepostačilo, kdyby žáci na něm neviděli, že dle toho i žije, čemu učí. Dobrotou srdce a vlným slovem více spraví než přísností a tresty. Ukázati a dáti pocítiti moc bezmocnému, jest věcí velmi snadnou, ale málo šlechetnou. Náboženství naše jest náboženství lásky a trpělivosti; údů neodnímáme, dokud jest

naděje na uzdravení, a tak by i katecheta měl zkusiti mírné prostředky, chybujícího přivést na pravou cestu, sice vychovává pokrytce. Božský náš učitel k hříšníkům vlídně se choval; tu pohledem, tu napomenutím, tu dobrodiním přiváděl je na pravou cestu, jen k pokrytcům byl strohým.

Kdyby odchovanci našich středních škol skutečně měli náboženství v srdci, konali by povinnosti náboženské i když si odbyli střední školu. Děje se tak? Či nevidíme, jak málo jest těch, kteří tak činí! Jak to bude vypadati s výchovou tam, kde by žáci v životě katechetově viděli neshody s učením. B. Nietzsche dobře praví, že kazatel lidí učiní jen horšími, nepozorují-li posluchači u něho ctnosti, které hlásá.

Jiné humanitní předměty, zvláště řeči, především řeč mateřská, vyučovací jsou povolány, aby šlechtily srdce mládeže. Knihy školní podrobeny jsou cenzuře, ale četba mimo školu není vždy způsobila, aby vzdělávala mládež; mám na mysli tak zvaný moderní směr v literaturách nynější doby, a z velké části i v naší literatuře české, bohužel, zavládl duch špatný: krutá smyslnost, frivolnost, lehkovážnost ve věcech pro člověka nejdůležitějších, nevázanost, výsměch z věcí, jež by každému člověku měly býti svatými, blazeovanost, požitkářství, směr to, jenž dusí a ničí idealnost, jež mládeži tak dobře svědčí.

Mládež studující pohrdá již básníky staršími, ba i těmi básníky novější doby, jejichž děl nemohli jsme doporučovati všem studujícím k četbě. Kritikové se našli, kteří neurvalým způsobem hanobí i nejslavnější básníky a uvádějí v nevážnost; ký div, že mládeži pak spisy těchto básníků jsou překonaným stanoviskem a sahá po spisech básníků nejmodernějších. Nechci jmenovati z nich nikoho, ale uvedu některé myšlenky projevované v takových sit venia verbo „básních“. — Bohy stvořil strach, člověk vždy musí mít, před čímž by se mohl třásti hrůzou posvátnou. Nemá účelu hlásat lásku k božstvu (není božstva); nač jsou kněží břichatí s fialovými nosy, kteříž tyjí z víry dobráckého (zpozdlého) lidu; nemá účelu hlásat ctnost, tu odkvétající květinu, na to jsou dobře placení professoři; ani nebude hlásat lásku k vlasti, na to jsou novináři. — Poesie nedá se snížiti na guvernanku, ta jest jakožto umění sobě sama účelem. Mlýl, jenž toliko požívá, jest obrazem pravého mudrce. Idealu nejvznešenějšímu jízlivě se posmívá. Co obětují všechno lidé za nějaký hmotný zisk: dobré jméno, zahodí se snížením pod zlou vůli boháče, mocného, tančí kolem zlatého telete: ten však, jemuž ukázána všechna království světa a sláva jejich, nechtěl za všechno to poklonit se zlému pokušiteli. Jaká to vznešená idea — a jak jízlivý výsměch básník z ní si tropí: měl prý vzíti a mohl užívat, vesele žít! On, básník, by volil jinak. Může-li býti vznešenějšího vzoru idealnosti a všeho toho, co člověka vyznamenává nad ostatní tvory a činí ho podobným Bohu, nad Mistra našeho — a ten prý již sestárnul. Nám, mládeži naší nesmí sestárnouti vzor vší idealnosti, sice bude po nás veta. Jsme národ malý a neobstojíme, nebude-li v nás zdravých duší. Ve velkém národě ztráty snáze se nahrazují, v národě malém i malé ztráty již jsou citelné a nebezpečné. Velebí-li se požitkářství, nemůže nastati konečně než přesycenost, omrzlost života, nuda, pomýšlení na samovraždu. — V jednom svazku jistého básníka téměř na každé stránce dočítám se toho. Bůh jest hrozný, bídný, opájí se starostmi, jimiž mučí lidstvo; konečně vše zničí a najde si zábavu jinou. Jindy opět vůbec Boha není, strach ho vymyslíl, nebo oslavují se Bohové. Tuším že i to postačí na označenou směru. Nechci pominouti mlčením, že u toho jistého básníka setkáváme se i s pěknými básněmi; za ty zasluhuje díků; ale nemůžeme však nikterak schvalovati stanoviska, jakéž zaujímá k náboženství. Jsou

básníci ještě mladší, kteří v těch věcech, jež hodny jsou zavržení, překonávají svého mistra, hlásajíce hrubou smyslnost až do krajností a z věcí posvátných tropí si jízlivý výsměch. Již nemohu zde ani citovati, abych neurazil cudnost, nařknou jen: děvče, žena . . . jsou lidské samice . . . Zajisté nepřejete si, abych uváděl více! — Goethe pravil: „Wie einer ist, so ist sein Gott. Darum ward Gott so oft zu Spott“ — (Zahme Xenien IV.). Požívavost hlásali hedonisté starého Řecka. Aristipp přeje si rozkoši rozčilujících, člověk nemá myšlením na bohy ztenčovati si požitků. — Motýl, který jen požívá, jest obrazem pravého mudrce. Jak originální myšlenka! Tu provozovali i staří Římané, jak vidno z nápisů na hrobech: co jsem jedl a pil, mám s sebou — Ty, jenž to čteš, uživej svého života; neboť po smrti není ani smíchu, ani her, ani žádné rozkoše. — Přátelé, namíchejte pohár vína a pijte, hlavy si ověňčivše, ostatek ztráví po smrti země a oheň. — Žil jsem a v nic nevěřil než v život. — Měj všechno za klam. — Již v knize Moudrosti 2, 6 děje se výsměch z filosofie požitkářské slovy: Jezme a uživejme života, neboť zítra umřeme! — Jestliže rozkošnictví jest nejhorším nepřitelem rozumu, jakž Cicero, ovšem ne sám, praví, tož vychvalujme je mládeži, místo abychom ji varovali, a co z ní pak budeme míti? — Co budeme míti z naší mládeže, kdybychom dopouštěli a nebránili, aby lehkovážně soudila o základech veškerého náboženství a tím i o základech pravé mravnosti a brala je ne v pochybnost, nýbrž již v posměch, majíc v tom oporu v četbě? Plato varuje mladíky, an dí: Ani ty, ani stejně smýšlející s tebou nejste prvními, kteří mají takové mínění o božstvu, nýbrž v každé době, brzy více, brzy méně dalo se najíti takových, kteří měli tutéž nemoc jako ty. A poněvadž já (Plato) s mnohými z nich jsem obcoval, tož ti pravím, že žádný, jenž za svého mládí popíral božstvo, nezůstal při tom mínění až do svého vysokého stáří. Proto dobře věc si rozmysli. Zatím však neodvažuj se hřešiti proti bohům. Rousseau napomíná: Synu můj, chovej duši svou vždy tak, že bys mohl si přát, aby byl, a nikdy pak nebudeš pochybovati o jeho jsoucnosti. Šlechtný Silvio Pellico píše: „Nestyď se jakožto křesťan státi vedle obyčejných lidí. Mohou-li a mají-li obyčejní lidé býti zbožnými, tož z toho nikterak nenásleduje, že by náboženství mělo býti věcí sprostou.“ K pochybnostem, k zapírání není potřebí mnoho důmyslu, ani k výsměchu a vtipkovaní. Což prospěje dobré semeno, když potom přichází nepřítel a naseje takového koukole mezi pšenici. Ovoce zapovězené nejlépe chutná; nitimur in vetitum, cupimusque negata. Zabrániti nemůžeme, aby takové věci se četly, i zapovídáme-li to a ono, tím jen upozornujeme. Kdyby bylo možno zabrániti, aby takové knihy nedostaly se mládeži do rukou, tož by to bylo nejlepším prostředkem. Nemohu-li zameziti, aby děti šly do lesa, kde mají přístup i k plodům jedovatým, tož musím tam jíti s nimi, ukázati jim je, aby je znaly, a tak přece je zachráním. Právě opaku docílí professor, katecheta, když stihá žáka pro četbu zapovězených knih, sebe pak připraví o důvěru a náklonnost žákovu. Tu jest potřebí poučení, láskyplného napomenutí, žactvu jest ukázati, v čem koření takové názory, jest ukázati, že pramenem těch věcí jsou pochybné názory filosofské. — Katecheta i professor toho předmětu spisy takové musí znáti, aby podnikli oba, čím by zamezili špatnou četbu nebo neškodnou učinili; pak u žáka nabude větší váhy taková výstraha. Kdyby nekonal professor své povinnosti, bude míti katecheta těžší úkol, a dostojí mu jen tehdy, když požívá důvěry, lásky a velké aurority, když žák v katechetovi vidí muže znalého nejen odboru jemu vlastního, nýbrž i odborů jiných. To zajisté náleží k výchově mládeže.

(Příště dále.)

Správa školy.

Pokračování.

Seznam knih chudobinských veden býti musí na každé škole velmi pečlivě. Napřed se zanesou každý rok chudobinské knihy c. k. okr. školní radou, místní školní radou atd. dodané; pak se vepíše sumární výkaz knih z předešlého roku zbylých, načež podle tříd se napíše podrobný výkaz žáků, jimž byly knihy zapůjčeny.

Seznam knih knihovny žákovské a

Seznam knih učitelské knihovny dle předepsaných tiskopisů ve knihu svázaných dovede zajisté bez návodu vyplniti a v pořádku udržeti každý povinnosti svých dbalý učitel.

Totéž platí též o

Záznamu knih vypůjčených, kterýž vedeme jednak proto, že třeba vždy míti v evidenci knihy žákům zapůjčené, jednak takový záznam je velmi dobrou pomůckou při kontrole domácí četby žáků a různým statistickým záznamům.

Veškeré ostatní spisy a listiny po náležitém vyřízení a zanešení do příslušných knih úředních ukládá správce školy do příhodných obálek (desek) a na konci roku podle data seřaděné uloží je do tuhých obalů (fasciklů) poznačí na hřbetě rok a po případě i čísla, načež je zařadí do školního archivu, v němž jsou též veškeré knihy a spisy již upotřebené podle ročníku seřaděné.

Knihy a spisy k potřebě určené seřadí si v úřadovní školní tak, aby je měl stále po ruce a nebylo třeba dlouhého hledání. Podle pořádku v jakém se nalézají úřední spisy a knihy právem soudiváme na dovednost a spolehlivost správce školy.

III. Úřední jednání se sborem učitelským, farním úřadem a soukromníky.

Se sborem učitelským jako s celkem jedná správce školy při měsíčních poradách, jež konají se pravidelně v určitý den na počátku každého měsíce v době mimo vyučování, anebo mimořádně kdykoliv, rovněž v době, kdy se v žádné třídě nevyučuje. Porady svolává správce školy oběžníkem, řídí je, a když třeba usnešení předkládá příslušným úřadům. Zápisy o poradách, již uvedené, střídavě vedou členové sboru učitelského. Veškeré jednání má ráz důvěrný a chybuje, kdož se o něm šíří před osobami nepovolanými na místě nepřislušném. Jedná-li se o věci choulostivé, může předsedající zavázati členy k zvláštní mlčenlivosti.

Ve věcech a záležitostech denních jedná správce školy se sborem písemně, jak naznačeno ve stati o „Oběžníku“.

S jednotlivými členy sboru učitelského jedná se podle povahy věci buď ústně, anebo písemně. A rovněž tak i učitelé jednájí se správcem školy buď ústně, anebo písemně, jakož vůbec veškerá podání služební předkládají se správě školy k dalšímu vyřízení úřednímu.

Veškeré jednání děje se podle staršího způsobu ve formě podání v následujících příkladech naznačených, anebo způsobem novým, v němž odpadávají všeliké titulatury a podobné zbytečnosti.

Písemné jednání může se týkati nemoci, dovolené, a pod. případů, a to způsobem následujícím :

Nový způsob.

Slavná správo chlapecké školy ve Frýdlantě!

V účtě podepsaný oznamuje tímto, že onemocněl zánětem krku a nemůže dle dobrozdání lékaře asi tento týden vyučovati. Lékařské vysvědčení se přikládá.

Ve Frýdlantě, 10. prosince 1903.

X. Y., učitel.

Starý způsob.

Slavná správo školy!

Podepsaný oznamuje, že jest nucen pro silný kašel a mdlobu v lůžku setrvati a tudíž do školy přijíti nemůže.

Slavná správo školy račiž toto oznámení na vědomí vzíti a potřebné kroky zaříditi, aby vyučování po dobu mé nemoci způsobem obvyklým bylo obstaráno.

Ve Frýdlantě, dne 18. července 1898.

N. N.

Nový způsob.

Správě chlapecké školy obecné ve Frýdlantě.

Podepsaný byl telegraficky, jak přiložený telegram dosvědčuje, povolán k umírajícímu otci. Z té příčiny žádá o dovolenou na tři dni, a sice od 29. února do 3. března t. r.

Ve Frýdlantě, dne 28. února 1904.

N. N.

Nový způsob.

Správa obecné školy v N . . .

Č. . . V N . . ., dne 28. února 1904.

Ve smyslu Vašeho podání ze dne 28. února t. r. uděluje Vám podepsaná správa školy vyžádanou dovolenou na tři dni, a sice od 29. února do 3. března 1904.

Správa obecné školy:

pečet

N. N., správce školy.

Panu N. N., učiteli v N . . .

Nový způsob.

Správě obecné školy chlapecké ve Frýdlantě.

Předkládaje v příloze seznam knih, o jichž zapůjčení z okr. knihovny učitelské žádá, prosí podepsaný o úřední vyřízení tohoto podání.

Ve Frýdlantě, dne 1. března 1904.

X. Y.

Správa chlapecké školy obecné ve Frýdlantě.

Č. . . Ve Frýdlantě, 2. března 1904.

Správě obecné školy české v Místku.

Podepsaná správa školy zasílá v příloze seznam knih, jež žádá učitel X. Y. z okresní knihovny učitelské s požádáním, aby seznam doručiti ráčila správě okresní knihovny učitelské, knihy pak vydané, aby na podepsanou správu školy zaslala.

Správa chlapecké školy:

pečet

N. N., správce školy.

Komise pro správu okr. knihovny učitelské v Místku.

Č. . .

V Místku, 4. března 1904.

Správě chlapecké školy obecné ve Frýdlantě.

Podepsaná komise žádá správu školy, aby přiložené knihy učitelí X. Y. doručila a potvrzení, že knihy obdržel, sem zaslati ráčila.

Komise pro správu okresní knihovny učitelské:

pečeť

N. N., předseda.

Správa chlapecké školy obecné ve Frýdlantě.

Č. . .

Ve Frýdlantě, 6. března 1904.

Komisi pro správu okr. knihovny učitelské v Místku.

Podepsaná správa školy zasílá stvzení učitele X. Y. za průkaz, že knihy sem 5. března t. r. došlé řádně obdržel.

Správa školy:

pečeť

N. N., správce školy.

Starý způsob.

Ctěná správo školy!

Vyhovuje vyzvání ze dne 15. září t. r. předkládá v účtě podepsaný následující životopisnou črtu pro školní kroniku:

Jan Studenský narodil se dne 24. prosince 1870 v Dol. Studýnkách na Moravě. Vychodiv školu obecnou ve svém rodišti, studoval v letech 1884/85—1886/87 tři třídy německého realného gymnasia v Šumperku, byl v letech 1887/88—1890/91 na c. k. ústavě ku vzdělání učitelů v Příboře a nabyt tamtéž dne 23. července 1891 vysvědčení dospělosti s vyznamenáním pro školy obecné s vyučovacím jazykem českým.

Konav potom službu jako prozatímní podučitel v Postřelmově od 1. září 1891 a v Libhošti od 1. září 1892 až do 30. dubna 1894, podnikl v měsíci listopadu 1893 před c. k. zkušební komisí v Příboře zkoušku způsobilosti pro školy obecné a nabyt vysvědčení způsobilosti s vyznamenáním. Od 1. května 1894 působil pak při obecné škole v Trnávce, načež dekretem slavné c. k. okresní školní rady v Místku ze dne 22. srpna 1894 čís. 926 šk. ustanoven byl od 1. září 1894 zatímním podučitelem při chlapecké škole ve Frýdlantě, kde od 15. září vyučuje.

Datum.

Podpis.

S úředním lékařem, na venkově lékař obvodní, správa školy mívá písemné jednání v záležitostech zdravotních. Zasílá k podpisu očkovací lístky, jež se vyplňují při zápisu dítek do školy, do konce října každého roku předkládá se soupis neočkovaných, oznamuje onemocnění žáků, pokud se jedná o choroby nakažlivé a p. jak ukazují příklady tyto:

Č. . .

Panu dr. N. N., obvodnímu lékaři v N . . .

V příloze zasílá podepsaná správa školy očkovací lístky žáků letos do školy přijatých s požádáním, aby podepsané správě školy byly zpět zaslány.

Správa školy obecné v N . . . dne 17. září 1903.

pečeť

N. N., správce školy.

Č. . .

Ctěnému panu dr. N. N., odvodnímu lékaři v N . . .

Podepsaná správa školy předkládá v příloze soupis žáků neočkovaných a žádá o sdělení, kdy se očkování oněch žáků ve škole konati bude.

Správa obecné školy v N . . . dne 20. října 1903.

pečeť

N. N., správce školy.

Č. . .

Ctěnému panu dr. N. N., obvodnímu lékaři v N . . .

Podepsané správě školy bylo sděleno, že František Pavlíček, žák II. třídy zdejší chlapecké školy, syn Josefa Pavlíčka, zámečnicka č. 58 ve Frýdlantě, „na Kamenci“ bydlící, onemocněl na spálu, což se oznamuje a o další úřední řízení žádá.

Správa obecné školy ve Frýdlantě, dne 6. července 1904.

pečeť

N. N., správce školy.

Vzorek seznamu žáků neočkovaných:

Škola: Frýdlantě

Třída I.

Okres školní: Místecký.

SEZNAM

oněch dětí ve školním roce 1895-96 do školy přijatých, jež vůbec očkované nebyly nebo očkované byly bez účinku, nebo jež vysvědčením očkovacím opatřeny nejsou:

Jméno rodní a křestní	Den a rok narození	Bydliště	Stav očkování			Poznámka
			neočkován	očkován bez účinku	dle udání očkovan bez vysvědčení očkovacího	
Skotnica Rudolf	21. 8. 1889	Metylovice	1	—	—	
Kudělásek Arnošt	13. 4. 1888	Frýdlant	—	—	1	
Lepka Josef	25. 8. 1888	Pstruží	—	1	—	

Ve Frýdlantě, dne 22. října 1896.

N. N., správce školy.

Vzorek očkovacího lístku:

Očkovací lístek.

Adamec Rudolf narozen dne 24. srpna 1898 v Metylovicích na Moravě má viditelné znaky v roce 1899 přestálého očkování (přestálých neštovic).

V Metylovicích, dne 15. září 1904.

Dr. Vilém Jandl, obvodní lékař.

Farnímu úřadu oznamuje začátek a konec školy, žádá o soupis dětí školou povinných, jež z ochoty farní úřad vydává, potvrzuje příjem podpor a p. Jak se to děje, patrně z příkladů:

Č. 1.

Důstojný farní úřade!

Oznamujíc důstojnému farnímu úřadu, že školní rok započne ve středu dne 16. září t. r., žádá v účtě podepsaná správa školy o soupis dítek do 15. září 1897 narozených, tudíž letos školou povinných.

Správa chlapecké školy obecné ve Frýdlantě, dne 1. září 1904.

pečeť

N. N. správce školy.

Č. 3.

Důstojný farní úřade!

V účtě podepsaná správa školy oznamuje, že zápis dětí školou povinných konati se bude dne 15. září t. r. od 8 do půl 12 hod. dopoledne a od 2 do 4 hod. odpoledne. Vyučování započne v pátek dne 17. září mší sv. a vzýváním Ducha svatého.

Bližší ustanovení času račiž důstojný farní úřade rodičům v chrámu Páně oznámí.

Správa chlapecké školy ve Frýdlantě dne 11. září 1897.

pečeť

N. N., správce školy.

Č. 172.

Důstojný farní úřade!

V účtě podepsaná správa školy oznamuje, že školní rok obvyklým způsobem bude zakončen v sobotu dne 30. července t. r.

Důstojný farní úřad se žádá, aby toto oznámení na vědomost vzíti a čeho třeba zaříditi ráčil.

Správa obecné školy v Paskově dne 23. července 1904.

pečeť

N. N., správce školy.

Č. 9.

Důstojný farní úřade!

Potvrzujice příjem 32 K (korun třicet dvě) z chudobinského fondu farního pro chudé děti zdejší školy zaslané vyslovuje v účtě podepsaná správa školy povinné díky za uvedený shora dar.

Správa obecné školy dívčí ve Frenštátě dne 17. září 1904.

pečeť

N. N., správce školy.

Velmi často jednati třeba s jinou správou školy. Kdykoliv žák cizí do školy se přijme, oznámí se to ihned správě školy příslušné takto:
Nový způsob.

Správa školy obecné ve Frýdlantu.

Č. 72.

Ve Frýdlantě, 24. ledna 1904.

Správě obecné školy na Čeladné.

Podepsaná správa školy oznamuje, že Jan Bužga, syn dělníka Frant. Bužgy č. 28 na Čeladné, zde 20. ledna do školy nastoupil a do školní matriky zapsán byl.

Správa obecné školy:

pečeť

N. N., nadučitel.

Starý způsob.

Č. 120.

Slavné správě školy v N . . .

V účtě podepsaná správa školy oznamuje, že N. N. žák III. třídy zdejší školy do N. se přestěhoval a je povinnen tamější školu navštěvovati.

Školní zpráva žáka N. N. v příloze se zasílá.

Správa obecné školy v N . . dne 8. dubna 1904.

pečeť

N. N., správce školy.

Také různé zprávy, seznamy, výkazy, rozvrhy hodin a látky učebné, dotazy všeliké učitelů a žáků se týkající, sdělení dobrozdání na požádání se zasílají správě školy dotyčné.

Soukromým osobám zasílá správa školy sdělení o dětech, které školu řádně nenavštěvují tímto způsobem:

Č. 1 m. š. r. . .

Správa školy Vás upozorňuje, že dítě Vaše Jan Buček, žák III. třídy, školu pravidelně nenavštěvuje, vyučování zanedbává a vyzývá Vás, abyste ve vlastním jakož i v zájmu dítěte svého otcovskou a zákonitou povinnost svou konal a k tomu přihlížel, aby dítě Vaše školu pravidelně navštěvovalo. Zároveň žádá správa školy jménem místní školní rady, byste toto vyzvání vlastnoručně podepsané, správě školy zpět zaslal.

Správa obecné školy ve Frýdlantě, dne 1. února 1904.

Že toto upozornění na vědomost vzal, potvrzuje:

Podpis.

N. N., správce školy.

Má-li rodičům býti sděleno něco ústně anebo třeba-li o něčem ohledně dětí se dohodnouti, dopíše se otci v tento způsob:

Ctěný pane!

Podepsaná správa školy žádá Vás, abyste ve smyslu § 29. ministerkého výnosu ze dne 20. srpna 1870 č. 7648 některý den tohoto týdne po 10. hod. dopol. do úřadovny školní se dostaviti ráčil, aby Vám příslušné zprávy o dítěti N. N. podány býti mohly.

Správa školy v N . . , dne 12. března 1901.

pečeť

N. N., správce školy.

Každý účet řemeslníka opatří se poznámkou: že vykázané a účtované práce řádně byly vykonány potvrzuje správa obecné školy v N . . , dne . . . N. N., správce školy, a opatří se pečetí — razítkem — školy, jež také na všechny úřední dopisy a listiny se přiloží.

Stručné dějiny vyučování náboženského.

Píše prof. *Adolf Fux*.

(Část osmá.)

Všechny chovance vyučoval sám a sám v methodice náboženské, v biblickém dějepisu, ve čtení, psaní a počítání a j., od 9—12 hod. v paedagogice a náboženství, od 2—5 hod. v ostatních předmětech.

I činnost jeho literární přinesla hojného ovoce. Práce jeho vynikají původností a důkladností, prodchnuty jsoucny jarým nadšením pro krásno a dobro, obsahují vzácny poklad bohaté jeho zkušenosti paedagogické. V první řadě dlužno uvésti nejdůležitější jeho spis: „Navedení k náležitému školnímu vyučování pro učitele, pěstouny dítek a školní pomocníky.“ Stručný obsah spisu toho jest: 1. Úřad učitelský jest důležitý a velice potřebný. 2. Čeho žádá od budoucího učitele úřad jeho v ohledu tělesném, mravním, intelektuelním? 3. Kterým způsobem lze šířiti vědomost a cvičiti dovednosti? (Methoda.) 4. Co jest učiteli dělati, by mravy a vůli dětí vzdělával? (Kázeň.) 5. Povinnosti učitele pro škole. 6. Pojednání o odměnách a trestech.

Hlavní zřetel věnoval, jak ani v době oné jinak býti nemohlo, vyučování náboženskému, neboť byl přesvědčen, že náboženství jest základem a středem pravého lidského vzdělání, že jest pramenem ctnosti a štěstí, cti a vážnosti nejen jednotlivce, ale i celého národa.

Co se metody náboženského vyučování týče, zůstane Overberg pro všechny doby nedostižným vzorem mistrovského učitele a idealního katechety, kterýžto úřad považoval za přesvatý a nejvyšší na tomto světě. Směle můžeme tvrditi, že položil první základ ke katechetice „vědecké“, opíraje se o vědu paedagogickou a usiluje o praktické vzdělání katechetů.

Způsob, kterým se tehdy náboženství učilo, byl tento:

Děti sedíce, měly knihy v ruce a učily se slovům nazpaměť jedině za tím účelem, by při zkoušce k daným otázkám dovedly rychle odpovídati.

Mechanismus ten jakož i liché sokratisování se mu protivilo; obě potíral slovy: „Jelikož nynější způsob vyučování v tom záleží, že děti otázkami se vedou k přemýšlení, aby samy našly to, čemu je chceme naučiti, snadno lze poznati, že způsobem tím nemožno jim vštípití pravdy, jichž známost čerpáme toliko ze zjevení Božího anebo z vypravování hodnověrných svědkův.“

Overberg byl předním zastáncem metody analyticko-induktivní. Napřed názor, podobenství, příklad, potom pojem, poučka, naučení, hájil zásadu, která dosud není všeobecně uznána, že biblický dějepis má býti podkladem veškerého náboženského vyučování.

Spisy, jimiž tyto své snahy chce uplatniti, jsou: „Příruční kniha k vyučování kř. katolického náboženství“, obsahující malý i velký katechismus. V předmluvě uvádí stručný, praktický návod (populární katechetiku). Osnova a methodický postup jsou původními ideami jeho, ale obsah je venkoncem pozitivně církevní.

Katechismus ten rozvržen jest na 4 díly, a to: 1. Kdo a jaký jest ten, jenž mi život dal? (Jsoucnost a vlastnosti Boží.) 2. Proč mně Bůh stvořil? (Cíl a konec člověka.) 3. Co učinil Bůh, co činí a vykoná, aby mi dopomohl k životu věčnému? (Stvoření, vykoupení a posvěcení člověčen-tva, učení o církvi sv., závěrek činí apoštolské vyznání víry.) 4. Co činiti jest

mi, abych vešel do života věčného? (O povinnostech, o desateru Božích a pateru církevních příkázání, o modlitbě a svátostech.)

Nejvíce rozšířila se jeho „Biblická dějprava“, ve které texty pisma sv. jsou původní a uvarováno jest všech romantických přívěsků, jimiž obzvláště Křištof Schmid svou dějpravu nechvalně obohatil.

Oba tyto spisy byly i do hollandského jazyka přeloženy a jako učebnice v katolických školách zavedeny.

K B. Overbergovi druží se i M. Sailer (* 1751, † 1832). jeden z nejšlechtetnějších charakterů a výtečných biskupů kat. církve, pravý lidumil a přítel učitelstva i mládeže, který o školství rozumoval se stanoviska vyššího.

Nejznamenitější dílo jeho jest „O vychování pro vychovatele“, ve kterém na jevo dává vroucí a nelíčenou zbožnost. Sám Diesterveg o práci té píše: „Převeliké a nejčistší nadšení pro oblažení lidstva v y c h o v á n í m vytvořilo toto dílo. Z každého řádku mluví k nám duch vznešený a k vyšším pobádá nás věcem. Jest to čtení pro mladíky; kdo v knize té nenajde zalíbení, v kom nevzbudí roznícení a nadšení, na tom světě mnoho nezíská.“

Nejvyšším principem výchovy jest Sailerovi „divinisoání“, by to, co božského v člověku jest, k obrazu Božímu se též připodobňovalo. „Nestačí člověka vyučovati, vzdělávati, uzpůsobovati, umravňovati, ale třeba jest též jej k božskému životu naváděti, divinisoati, jinak života nejdokonalejšího nebude v něm.“

Nástupce jeho na stolci biskupském v Rezně Michael Wittmann, (* 1760 † 1833) byl nepřekonatelným vzorem pravého učitele náboženství. Ačkoliv jako ředitel biskupského semináře zahrnut byl četnými pracemi, vyučoval přece týdně 37 hodin náboženství, takže měl na sklonku života svého 70.000 věřících v Rezně, které náboženství vyučoval. Nikde necítil se býti tak šťastným jako ve škole, tak že nazván býti může vším právem duchovním správcem dětí a obětavým otcem jejich.

Bernhard Galura, kníže biskup brixenský, (* 1764 † 1856) byl vynikajícím spisovatelem ve všech téměř odborech vědy theologické a zasvětil život svůj i nábožensko-mravné výchově mládeže. R. 1793 sepsal „Zásady pravé (sokratické) metody katechetické“, r. 1804 „Křesfanské náboženství v otázkách a odpovědích pro děti“, r. 1806 vydal „Úplný katechismus učení Ježíšova“, který zcela zvláštním způsobem rozčlenil, totiž celé učivo dle Overberga pojednal ve 154 krátkých větách bez otázek a odpovědí. Probrav učení o člověku, andělech, o Bohu, stvoření světa, o pádu člověka a jeho následcích, o zaslíbení Vykupitele, uvádí 3 hlavní otázky: 1. Co učinil Bůh, aby nás do nebe uvedl? 2. Co jest činiti nám, bychom do království nebeského byli přijati? 3. Kterých prostředků nám Bůh k tomu poskytl?

Díl 1. obsahuje biblický dějepis Starého i Nového zákona, učení o církvi, a čtyřech posledních věcech člověka; díl 2. učení o povinnostech k Bohu, víře, naději a lásce, o povinnostech k sobě, k bližnímu a o povinnostech stavu; díl 3. uvádí prostředky milosti (modlitbu a sv. svátosti), příkázání, sliby a pravidla života kř.

Oceniv náležitě i důležitost názorného vyučování, pořídil na sklonku života svého nákladem svým „galerii biblických obrazů“, kterážto pomůcka došla obliby a rozšíření všeobecného, tak že i od missionářů v Indii a v Číně s prospěchem byla užívána.

Po těchto zdařilých pokusech a dokonalých vzorech nastal všeobecný obrat k lepšímu.

Počátek učinil Mich. Leonhard, (* 1782 † 1863), který svou literární činností obrátil na sebe pozornost císaře Františka I., jenž ho jmenoval dvorním radou a školním referentem v ministerstvu vyučování; později stal se biskupem ve sv. Hippolitě, kteréžto místo zaměnil s úřadem apoštolského polního vikáře. Roku 1818 návrhem svým o trojím stupni při náboženském vyučování, nižším, středním a vyšším naléhal na to, aby bylo užíváno na 1. stupni jedině biblického dějepisu, (t. j. postup historický) který jest základem metody analytické. Roku 1826 vydal v c. k. knihoskladu „Katechetický návod pro učitele“.

Ve směru tom pokračoval Augustin Gruber, arcibiskup solnohradský, (* 1763 † 1835). Vydal spis na základě sv. Augustina „Katechetické přednášky o spisu sv. Augustina o vyučování v náboženství nevyučivených“, ve kterém se přidržuje venkoncem jeho zásad a metody.

Jak doplněk díla toho vydal r. 1832 „Praktickou příručku katechetiky pro katolické křesťany“, která obsahuje stručný návod ku katechisování a 60 katechetických náčrtů s praktickými pokyny pro učitele.

Oba spisy došly všeobecné obliby a obsahují vzácné pokyny pro vyučování náboženské.

Počátkem a základem má býti biblický dějepis, a to obzvláště ve třídě elementární (1. šk. r.) Na dalších stupních má býti zaveden katechismus Canisiův, ale má se vyučovati též „vypravováním“, asi tímto postupem: 1. Učitel učiní přiměřený úvod, opakuje stručně probrané učivo a naváže k novému, 2. seznámí žáky s učivem novým na základě biblického příběhu, na kterém poučku vysvětlí. 3. připojí naučení, učivo shrne, slovy katechismu formuluje, dá přečísti z učebnice a nazpaměť uloží.

Teprve v době té počalo se vážně uvažovati o dosavadních katechismech, jednotlivé metody kryticky se posuzovaly a nové zásady náboženského vyučování se ustalovaly.

Velikou věcnou znalostí u věci té vynikl Jan Kř. Hirscher, (* 1798 † 1865) professor mravouky a muž snah reformatorních, který postavil se na stanovisku sv. Augustina. Sepsal katechetiku, dílo výtečné, ve kterém uvádí, kterak jest náboženské vyučování uspořádati, by mládež byla nejen vyučována, ale i vychovávána a ve kterém zároveň načrtl theoretické zásady pro sestavení katechismu. Spis ten vzbudil všeobecnou pozornost, neboť způsobem mistrovským líčí ideál učitele náboženství a názorně vyvinuje na praktických příkladech zásady vyučovatelské.

Spis ten nadchl i žáky jeho, kteří je všeobecně rozšiřovali, tak že se kolem něho brzo nová katechetická škola seskupila, která měla četné přívržence a následovníky.

Výsledkem tím povzbuzen, sepsal „Katechismus pro školy“, r. (1842) který měl býti určen pro třetí třídu, neboť se domníval, že pro 1. a 2. třídu, (nižší a střední stupeň) postačí biblický dějepis, na jehož základě příslušné pravdy náboženské lze vyvinovati.

Později však změnil mínění své u věci té a sepsal r. 1845 i menší katechismus, kterého užito býti mělo již ve třídě druhé.

Byl rozhodným přívržencem metody analytické a lišil se od Grubra jenom tím, že Gruber napsal toliko methodický pokus pro žáky stupně nižšího, přizpůsobiv jej katechismu Canisiovu, kdežto Hirscher sestavil katechismus vědecký a řádně zosnovaný.

Až dosud byly katechismy tak upraveny, že východištěm byly náboženské pravdy, poučky a definice, které se vysvětlovaly buď řadou

otázek neb odpovědí neb bez nich, kdežto Hirscher bral se směrem opačným a náboženské pravdy, poučky a definice z biblických příběhů chtěl vyvinovati. Nemínil působiti jenom na rozum, ale, vniknuv hluboko do pravd křesťanských, chtěl působiti i na názornost, cit a vůli, a to na základě biblických příběhů a tím způsobem chtěl náboženské vyučování oživit.

Poněvadž zásady tyto v době nejnovější znovu na sebe pozornost obrátily a uplatňovati se počaly, budiž zde uveden postup myšlenek, které ho vedly při sestavování jeho katechismů. Rozdělení bylo toto:

Kapitola I. o Bohu Otci, všemohoucím stvořiteli nebe a země.

Kapitola II. o Bohu Synu a Duchu sv., o Bohu posvětiteli lidstva, o Bohu trojjedinnem, kterýž jest základem veškeré naší víry, naděje a lásky.

Kapitola III. O tom, kterak dochází člověk svého vykoupení a posvěcení, ospravedlnění.

Kapitola IV. O životě člověka ve stavu posvěcující milosti Boží a to a) vzhledem k Bohu, (víra, naděje, láska, modlitba), b) vzhledem k světu, sebecit a soucit, pokora, uctívání svatých, samoláska, láska k bližnímu, kterak se osvědčuje láska k Bohu a k bližnímu bratrským vespolečným obcovaním, upřímností, věrností, přísahou, mírností a blahovolností; vzhledem k dobrému jménu a cti, životu a majetku, pohlaví a rodině, čeledi a státu.

Kapitola V. O stálém vykupitelstském a posvěcujícím úřadě církve, o církvi, trojím úřadě jejím (učitelském, kněžském a královském), o svátostech a církevních příkázáních.

Kapitola VI. O ospravedlnění, posvěcení a spasení lidstva na onom světě a o jeho dokonání. (Poslední věci člověka.)

K tomu připojena jest poslední otázka a odpověď: „Kde jsou krátce obsažena všechna naučení tohoto katechismu?“ „V apoštolském vyznání víry.“

(Výklad katechismu toho sepsal Alban Stolz: „Katechetický výklad freiburského dioecésního katechismu pro duchovní, učitele a rodiče, 3 díly, 1848).

System Kirscherův zamlouval se sice kruhům učeným, ale pro svou vědeckost nezdál se býti vhodným pro školy obecné, z kteréžto příčiny byly brzo po jeho smrti katechismy jeho odstraněny.

Nicméně zůstává přece přes všechny výtky s mnohých stran katechismu jeho činěným jedním z nejznameníjších mužů své doby na poli katechetickém, jehož zásluhy počíná i doba novější vážně oceňovati.

Ačkoliv církev svatá od prvopočátku držela se zásady, by náboženské vyučování na biblickém dějepisu bylo založeno, jím znázorňováno a objasňováno, přece teprve v době nejnovější počalo se vyučování biblické jako samostatné odvětví vyučování náboženského vyvinovati. U věci té počátek učinili Felbiger, Overberg a Hirscher. Poněvadž však celé Písmo sv. nemohlo se do škol zavésti, byly výtahy z něho pořizovány.

První pokus v této příčině učiněný byl biblický dějepis od Mat. ze Schönbergů r. 1779 sepsaný a Overbergův v severním Německu rozšířený a ještě r. 1868 znovu vydaný.

Veliké zásluhy na poli tom získal si Krištof Schmied (* 1768, † 1854), žák a důvěrný přítel Seilerův. Biblický dějepis jeho, vydaný r. 1801, byl všeobecně v jižním Německu rozšířen až do nejnovější doby.

Ačkoliv se nepřidržel přesně mluvy biblické a biblický dějepis jeho byl tu a tam mnohými přívěsky řeči obrazně ozdoben, byl přece ještě r. 1884 znovu vydán Albertem Werfrem, kterému se podařilo dřívější vydání všech vad a nedostatků zbaviti.

Sepsal i katechismus, který byl papežem Řehořem XVI. schválen (r. 1836) a radostně uvítán, ale přes všechny své dobré stránky, kterými vynikal i nad jinými katechismy doby té, neujal se a byl pro různé výtky mu činěné po jednom desetiletí ze školy zase odstraněn.

Veliké oblibě se těšil a rychle se rozšířil biblický dějepis Starého i Nového zákona, který sepsal dr. J. Schuster a poprvé vydal r. 1847. Přidržel se původně přesně biblické mluvy, ale při dalších vydáních od toho částečně upustil, a řeči volnější a dětské přirozenosti přiměřenější užíval.

Ve směru tom s velkým zdarem pokračoval znamenitý žák Hirscherův H. Mey, sepsav „Úplné katechese pro 1. třídu katolické školy obecné“. V díle tom horlí pro biblický dějepis při prvopočátečním vyučování náboženském, který považuje za základ veškerého vyučování náboženského.

V době té počala se věnovati pozornost i znázorňujícím prostředkům při vyučování náboženském, biblickým obrazům, které byly zařadovány dílem do učebnic, dílem samostatně byly vydávány, jakož i biblickému zeměpisu vhodným upravováním mapy Palaestiny.

Z četných v době té vydaných katechismů žádný neudržel se dlouho a všeobecně usilovali biskupové obzvláště v Německu o zavedení katechismu jednotného a rozhodli pro katechismus, který sepsal Josef Deharbe (* 1800, † 1871).

Nejprve vydal (r. 1847) „Katechismus velký pro střední školy a pro dospělé“. Z toho učinil dva výtahy, z nichž jeden měl býti určen jako katechismus pro městské a venkovské školy, druhý malým katechismem byl nazván; v obou koncentraci učiva řádně provedl, učebnou látku přiměřeně rozšiřuje. Později přičinil ještě malý dodatek k těmto, „základy katolického náboženství pro malé žáky“, ale spracoval tyto základní pravdy samostatně, nebera zřetele na střední a malý katechismus a odchyluje se od textu katechismu velkého.

Dle místa svého prvního vydání nazván jest katechismus ten „řezeňským“. Vycházejí o určení a cíli člověka, pojednává učivo ve třech hlavních částkách, o víře, příkázáních, prostředcích milosti, totiž o modlitbě a svátostech s takovou paedagogickou a dogmatickou přesností, že i katechismus Canisiův a Bellarminův zdál se býti překonán.

Některé dioecese tyto katechismy ještě zvláště upravovaly, buď že všechny tři neb oba druhé, střední a malý, v jeden spojily a pro jednotlivé školní roky hvězdičkami a křížky opatřily. Velký i střední katechismus obsahoval v dodatku i stručný nástin dějin náboženských, při kterém příslušné otázky posloupně uvádějí se pod čarou.

Katechismy ty byly nejen v Německu, ale i v jiných zemích rozšířeny; i v Uhrách a Čechách mnozí biskupové je zavedli a v severní Americe byly i do anglického jazyka přeloženy.

Nejnovější podnět k zavedení jednotného katechismu pro celou katolickou církev stal se konečně na církevním sněmu vatikánském r. 1870 a tím byla palčivá otázka, která po dlouhá leta se vlekla, rozřešena a naléhavé potřebě jednotného katechismu aspoň měrou nějakou mohlo býti vyhověno.

Práce té podjal se sám rakouský episkopát r. 1885 ve své schůzi ve Vídni v X. sezení dne 2. března konané a odevzdal záležitost tu stálému

biskupskému komitétu v té schůzi zvolenému k dalšímu studiu. V sezení IX. téhož episkopátu dne 9. dubna 1894 byl předložený nákras nového katechismu jednohlasně přijat, ministerstvem kultu a vyučování výnosem ze dne 16. dubna 1897 čís. 9406 schválen a c. k. knihoskladem tiskem vydán.

Byly vydány katechismy tři, malý, střední a velký. Malý obsahuje otázek 57, střední 746 a velký 877 a rozděleny jsou na 5 hlavních částek a to: 1. o víře a snešení apoštolském, 2. o naději a modlitbě, 3. o lásce, o desateru Božích a pateru církevních příkázání, 4. o milosti, svátostech a svátostninách (střední a velký), 5. o křesťanské spravedlnosti a čtyřech posledních věcech člověka (střední a velký).

Dodatek obsahuje ve všech obvyklé modlitby katolické a zrcadlo zpovědní.

Některé otázky jsou bez hvězdiček, jiné opatřeny jednou nebo dvěma hvězdičkami. Osnova náboženského vyučování těch kterých diecésí naznačuje, kterak dle toho učivo náboženské na jednotlivé školní roky jest rozčleniti.

Že by katechismy ty v úpravě nynější všem požadavkům jak po stránce věcné (upravení učiva), tak i po stránce formální (didaktické a jazykové) plnou měrou vyhovovaly, nelze tvrditi, a po nabytých jimi zkušenostech ozývá se již opět s mnohých stran oprávněná touha po nové úpravě katechismů těch, k čemuž ovšem brzo nedojde.

Dojde-li však přece k tomu, bylo by žádoucí, by i osvědčení katechetové a methodikové při práci té byli slyšeni a své náhledy a zkušenosti mohli uplatniti.

Dokud se to nestane, jest na učiteli, by po případě sám ty které vady a nedostatky na pravou míru uváděl, tím práci si usnadnil a lepšího výsledku docílil.

(O rozvoji české literatury katechetické v době nejnovější pojednáno bude v dodatku k této stati.)

Slovanský obzor.

Protektorát nad rusínským „Tovaryštvem pedagogičnym“ ve Lvově přijal v březnu t. r. arcivévoda Ferdinand Karel, bratranec císaře pána, nejmladší bratr následníka trůnu, sídlící nyní v Praze na Hradčanech.

V Haliči má více než 80% všech škol národních polodenní vyučování, v Krajíně nad 70%; i z toho jest zřejmo, jak ve slovanských zemích odpírá se domácím obyvatelstvu nejen chleba, ale i vzdělání, jen aby snáze mohlo býti ovládáno. Ve vlastních Čechách jest škol českých jenom 57.4%; na Moravě je poměr lepší, 70.1% českých, ve Slezsku 21.1% českých a 26.8% polských. Počet škol se slovanskými vyučovacími řečmi vystoupil za 20 posledních let (1880—1900) ze 43.6% na 53%. —

V Bukovině bylo ve školním roce 1902—3 386 veřejných národních škol, z nichž 93 jednotřídek, 102 dvou-, 67 troj-, 52 čtyř-, 39 pěti- a 33 šestitřídních; mezi nimi bylo 16 chlapeckých, 16 dívčích a 354 společných škol. Celodenně vyučovalo se ve 164 školách, polodenně ve 126 a v 96

částečně celodenně, částečně polodenně. Co do vyučovací řeči bylo 150 škol rusínských, 126 rumunských, 47 německých, 25 německo-rumunských, 17 německo-rusínských, 8 rusínsko-rumunských, 4 německo-rusínsko-polské (!), 3 maďarské, 1 polská, 1 rumunsko-maďarská, 1 něm.-polská, 1 rusínsko-polská, 1 německo-rumunsko-rusínská (!!) a 1 německo-rumunsko-rusínsko-polská (!!!). (Šťastný správce takové školy!) R. 1902—3 přibylo 16 škol se 129 třídami. Soukromých škol s právem veřejnosti bylo 14, bez práva veřejnosti 7, z nichž všech 5 chlapeckých, 6 dívčích a 10 společných.

Na školách vypočítaných působilo 731 učitelů a 488 učitelek (1290); zkoušku způsobilosti mělo 553 učitelů a 270 učitelek (823); toliko maturitní zkoušku mělo 96 učitelů a 47 učitelek (143), bez jakékoliv kvalifikace vyučovalo 82 učitelů a 171 učitelek (252). Náboženství vyučovalo 479 kněží a 60 světských učitelů.

Tělocviku učilo se na 348 školách, ženským ručním pracem ve 296 školách; školní zahrádky byly při 242 školách, knihnice ve 367 školách, předepsané pomůcky učebné ve 365 školách.

Dětí školou povinných bylo 100.045; z nich 51.217 chlapců a 48.828 děvčat. Vůbec do školy z nich nechodilo, nepočítajíc nemocné a neschopné, 11.575 zdravých dětí.

Prospěch byl ve 340 třídách velmi dobrý, v 683 dobrý, ve 119 dostatečný, v 46 třídách sotva dostatečný a v 7 nedostatečný. Ze 71.362 klasifikovaných dětí obdrželo 87% vysvědčení na postoupenou do vyšších tříd.

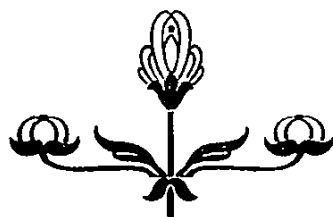
Trestů pro neposílání anebo nepravidelné posílání dětí do školy bylo v 28.812 případech, z nichž peněžité tresty uloženy ve 5863 případech, vynesly celkem 23.347.98 K; ve 7358 případech trestáno vězením jedno nebo vícedenním, v 8933 případech pak vězením několika hodinovým; peněžitých pokut ve výši 26.471.68 K nebylo dosud možno vydobytí. (Bukowiner Schule.)

Velmi zajímavý časopis školský vychází v Černovicích, tak zv. „Bukowiner Schule“. Psán německy, obsahuje články rusínské a rumunské v původním jazyku. Má velmi důkladný přehled obecného i středního školství v zemi a zcela objektivně posuzuje stávající poměry bukovinské. Vychází ve svazku čtyřarchovém za čtvrt roku při předplatném 4 K ročně.

Dle úředního listu zemské školní rady v Haliči vydáno bylo letošního roku na zakoupení knih pro chudé žactvo v jednotlivých okresích pro rusínské děti 25.001 K (27%), pro polské pak 66.595 K čili 73%.

V Haliči mluví rusínsky 105.876 školních dětí, rusínsky a polsky 205.150, jen polsky 295.729, německy a ještě jinak 76.685 školních dětí. Zemská školní rada haličská dopisuje se správami škol většinou polsky, centrální komise statistická ve Vídni má více uznání; píšeť správám rusínských škol po rusínsku.

R—j.

Jest otázka rodiště J. A. Komenského definitivně rozluštěna?

Napsal dr. *Josef Kachník.*

(Zvláštní otisk z čís. 83. Časopisu vlast. spolku muzejního v Olomouci.)

V čísle 26. letošního ročníku „Zvonu“, v „Nedělních Listech“, „Hlasu národa“ ze dne 27. března 1904 a jinde referováno o nálezu pana školního rady Slavíka, o soudních aktech s M. Drabíkem v Prešpurku dne 6. července 1671 založených, dle nichž Drabík pod přísahou vypověděl: „Ad quartum: Comenus fuit natione Moravus ex pago Comnya, pertinens ad arcem Světlov“ (Komenský byl dle národnosti [nikoli rodem = natus, nativitate, jak auktor překládá] Moravanem ze vsi Komné, příslušné ku hradu Světlovu). Tato listina je prý neklamným svědectvím o prvním původu Komenského, takže by dosavadní badatelské práce Fr. Palackého (Časop. českého muzea 1829), Zoubka (Život Jana A. Komenského 1871, Časop. „Komenský“ 1874), Jirečka (Rukověť k dějinám lit. č. I. 369) a jiných svědčící Nivnici, aneb Gyndelyho (Časopis českého muzea 1860, str. 510), J. Kučery (Paměti král. města Uh. Brodu 1903, str. 109) svědčící Uh. Brodu, jakožto rodišti J. A. Komenského, byly překonány a bylo zjištěno nade vší pochybnost, že se Komenský v městečku Komné narodil. Účelem této stati jest ukázati, že tomu tak není.

Že rod Komenských z Komné pocházel, jest jisto. V XVI. století měli na moravském Slovácku jen starousedlí občané svá vlastní rodinná jména. Přistěhovalí z jiných obcí nazýváni a zanášeni i do rejstříků dle jmen obcí, odkud přišli. Z „Register Sprawnjch Panstwj Ostrowského“ z roku 1592, tedy z roku narození J. A. Komenského, vysvitá, že byli „Komenští“ či po slovácku „Komnianšti“ i ve vsi Velké a Malé Blatnici, kdež měli louku, z níž panství ostrovskému dávky odváděli (Časop. muz. olom. 1889, str. 35). Komenští vyskytují se dále v listinách archivu uherbrodského po celou druhou polovici XVI. století. (Paměti král. města Uher. Brodu, str. 109). Ti všichni pocházeli z Komné, ač tam nebyli narozeni, nýbrž předkové jejich. Odpovídá-li Drabík na danou otázku soudce: „Comenus (Komenský) byl dle národnosti Moravanem ze vsi Komné“, dosvědčuje, že bylo jméno „Komenský“ našeho slavného paedagoga přijmením, kdežto „Jan Amos“ byla jména jeho křestní. Jinak byl by musil Drabík odpověděti: „Comenus“ id est aneb significat (to jest aneb znamená) oriundus (rodilý) ex pago Comnya in Moravia (ze vsi Komné na Moravě), Jelikož pak Drabík od mládí ze studií r. 1604 a 1605 ve Strážnici jakožto spolužák s Komenským znám byl, plyne z toho, že J. A. Komenský sám jméno „Komenský“ za přijmení své pokládal, nikoli ale na označení místa, kde se narodil. Okolnost tato pak by svědčila, že se Komenský narodil v místě, kde přijmení rodičů anebo předků, jehož dlíce v Komné užívali, již bylo zapomenuto. Příklady listinné nacházejí se ve zmíněných „Registrech správních panství Ostrowského z r. 1592“ v seznamu usedlých téhož roku v městečku Nivnici, jak věrně dle originálu od pana děkana M. Růžičky pisateli sdělen byl. Vyskytují se tu: Mikuláš Slavkovský (ze Slavkova), Dubský (z Dubu), Mikuláš Bánovský (z Bánova), Vaněk a Mikuláš Videnský (z Vidně), Jiří Korytňák (z Korytné), Bartek Těšinský (z Těšina), Ondra a Matěj Šumický (ze Šumic). Ti všichni měli v obcích, odkud předkové aneb sami přišli, svá rodinná jména, která byla zapomenuta. K těmto obcím také původem rod jejich se nesl. Vypovídal-li

Drabík, že Komenský byl dle národnosti Moravanem ze vsi Komné na Světlovsku, nikterak nelhal, neboť rodem svým Komenský skutečně se nesl ke Komné, jak z jeho příjmení vysvitá.

Ostatně jest však svědectví Drabíkovo, ač jaksi úřední, i kdyby skutečně svědčilo o rodišti Komenského, přece jen prostředním. Oproti němu stojí úřední svědectví neprostřední J. A. Komenského samého, jenž se dne 30. března r. 1631 na theologické fakultě Herbornské a dne 11. června 1633 na theologické fakultě Heidelberské jménem Joannes Amos Nivanus Moravus immatrikulovati dal. Jak universitní matriky z XVI. a začátku XVII. století dokazují, jest to způsob immatrikulace tehda obvyklý. Udávalo se křestní jméno, místo narození a země. Tak se Komenský trvale na universitě Heidelberské také podpisoval. Známe jest vlastnoruční jeho podpis na pražském rukopise Koperníkově „De revolutionibus orbium coelestium“, jenž zní: „Hunc librum a vidua pie defuncti M. Jac. Christmanni digno redemptum pretio in suam transtulit Bibliothecam Joannes Amos Nivanus. Anno 1614, 17. Januarii, Heidelbergae“. (Tuto knihu ode vdovy zbožně zesnulého M. Jak. Christmanna za náležitou cenu vykoupenou ve svou přenesl knihovnu Jan Amos Nivnický. R. 1614, 17. ledna, v Heidelbergu. — Viz „Světlozor“ 1873, str. 78, dr. Jos. Durdík.) K tomu přistupuje jeho podpis na polemickém spise „judicium de judicio Valeriani Magni super Catholicorum credenti regula“, totiž: „Huldericus a Neufeld“ = (snad Milič) z Nivnice. Toť přímá svědectví pro Nivnici jakožto rodiště! (Příště dále.)

Valná schůze Katol. spolku českých učitelů na Moravě. Kdy se bude konati valná schůze Katol. spolku českých učitelů na Moravě, nebylo lze dosud přesně určit. Den oznámen bude v novinách. Na schůzi tu pozváno jest katolicky smýšlející učitelstvo z král. Českého a učitelstvo Slovinské. Letos dobře spočítáme na Velehradě své členy!

Příští číslo (dvojitě) „Vych. Listů“ vyjde 5. září. Svým přátelům přejeme šťastné a radostné prázdniny!

Bohoslovci českoslovanští uspořádají pouť, schůzi a akademii k oslavě Fr. Sušila dne 2. a 3. srpna na posvátném Velehradě.

Přes 50.000 českých dětí ve Vídni spíná k Vám své ruce a prosí: Pomozte nám uchrániti naši drahou, jedinou českou školu! Nedejte jí zaniknouti. Zřídte pro nás nové české obecné školy ve všech okresích. Nechceme od Vás mnoho: Jen 1 korunu ročně. Jsou to pouze 2 haléře týdně, které dáte i žebráku. Tolik snad přece můžete obětovati pro svou krev. Dar se hned potvrdí, uveřejní a uměleckým diplomkem odmění. Hleďte získati několik neb alespoň jednoho korunového dárce mezi svými známými. *Výbor spolku „Komenského“, Vídeň III. Messenhausnerova ul. 2.*

Duchovní cvičení pro učitelky započnou dne 16. srpna t. r. v klášteře ctihodných „Školních sester“ v Přerově. Přihlášky přijímá do 10. srpna t. r. ctihodná sestra představená. Kdyby z přihlášených některá nemohla přijeti, ať se v čas omluví. Po celoroční práci sejdeme se, drahé sestry, opět k duchovním hodům. Ty tři dny, které strávíme vzdáleny

jsouce všeho hluku světského, zůstavi v duši každé, jež s upřímnou a opravdovou vůlí, se srdcem otevřeným přijde, zajisté hluboký dojem — a pak porozumíme nadšeným slovům, kterými končí poslední zpráva o našich exerciciích: „Prchly ty krásné chvíle, prchly tak, jako prchá všechen život, vše krásné ve světě. Však my víme, kam jdeme — známe svůj cíl. Nuže, krácejme statečně po cestě, která, ač nebývá bez trní, přece vždy bezpečně nás k němu vede! Trpělivě nesme každá kříž svůj a následujme toho, který tak laskavě nás k sobě zve, spěchejme k tomu Učiteli všech učitelů! Než pamětlivy budme i svých ostatních sester v povolání a snažme se pohnouti je, by přidaly se k nám a rozmnožily zástupy naše, aby účastny byly s námi toho duchovního blaha v milém zátiší, by tím bezpečněji samy kráčely a své svěřence vedly tou obtížnou cestou života. K tomu pomáhej nám Bůh!“

Volební právo učitelek. Správní dvůr rozhodl právě o volebním právu učitelek v Čechách zrušením rozhodnutí pražského místodržitelství, jímž vyloučeny učitelky z práva volebního do obecního zastupitelstva. Rozhodnutí odůvodněno tím, že pod pojmem „učitel“ třeba rozuměti i učitelku. (Ve městech, která mají svůj zvláštní statut, jako jest Brno, nebudou míti ani tenkrát volebního práva.)

Nový školní a vyučovací řád. „Věstník“ píše: Ve věci nového školního a vyučovacího řádu měli v sobotu 18. června zástupcové ústředních spolků učitelstva českého z Čech, Moravy a Slezska (Rašín, Úlehla a Němec), spolu se zástupci svazu veškerého učitelstva v Rakousku (Kessler, Frank, Herbe) slyšení u ministra dr. Hartla. Žádali, aby byla učitelstvu poskytnuta možnost posouditi nový řád než bude vydán, a tak uklidněny byly myslí učitelstva i pokrokového obyvatelstva, jež mají odůvodněnou obavu, že se novým řádem chce vyhověti dalším požadavkům klerikální strany a tak znenáhla připravovati obnova konfesíonální školy v Rakousku. Deputace byla přijata vlídně a ministr ji ubezpečil, že přání učitelstva uváží a mu dle možnosti vyhoví, že však novým řádem nezamýšlí zhoršení dosavadních poměrů, nýbrž jejich zlepšení směrem pokrokovým. Odborný přednosta dr. Kaněra, k věmuž se pak deputace odebrala, prohlásil, že vůbec není možno, aby nový řád školní prvním zářím tohoto roku vstoupil v platnost.

Nové měšťanské školy. Zemská školní rada povolila zříditi českou měšťanskou školu v Hodolanech u Olomouce. Hodolanv mají více než 4000 obyvatelstva. Škola bude otevřena ještě příštím školním rokem. — Nová měšťanská škola dívčí povolena zem. školní radou městu Litovli.

Za vyšším vzděláním. Redakce „Přírody a školy uspořádá ve dnech 20.—28. července 1904 v Jindřichově Hradci mikroskopický kurs, který říditi bude prof. B. Rezník. Účelem kursu jest seznámiti přátele věd přírodních — zejména ct. učitelstvo — s nejdůležitějšími methodami mikroskopie, hlavně s takovými, kteréž nevyžadují zvláštních nákladných zařízení a jichž lze upotřebiti i na venkově. — Program kursu: Krátká doba jednoho týdne ovšem nestačí k rozsáhlým studiím mikroskopickým; bude tedy programem kursu jistá encyklopedie techniky mikroskopické. Za tím účelem postupovati se bude od objektů nejjednodušších, nevyžadujících zvláštní praeparace, k ustalování, tvrzení, zalévání atd. Vedle řezání od ruky demonstrováno bude řezání mikrotomy, barvení a další úprava praeparátů až k úplnému dohotovení, praeparátů stálých v glycerinu, v glycerin-želatině a kanadském balsámu. Hotovení výbrusů (bez zvláštních přístrojů). Objekty vybrány budou tak, aby účastníci založiti si mohli během kursu

malou kolekci stálých praeparátů, jichž by pak mohli ve škole s prospěchem užiti. Kromě toho konána budou cvičení v kreslení z drobnohledu od ruky i pomocí Abbéova přístroje, cvičení v měření mikrometrem okulárním i objektivním, cvičení v praeparování na stativu praeparačním i na drobnohledu složeném (pomocí prismového okuláru přímohledného) atd. — Po přání podán bude návod k mikrofotografování i k hotovení diapositivů projekčních. — Získání materiálu a předběžnou úpravu poznají účastníci na exkursích do okolí J. Hradce, známého svou rybníční faunou a zajímavou florou. — Vedle pořadatele kursu poskytnou potřebné návody též dva demonstratoři. Vyučovati se bude dopoledne i odpoledne; hodiny učebné ustanoví se dle vzájemné dohody. S kursem spojena bude malá výstavka drobnohledů a jiných mikroskopických přístrojů firmy C. Reichert ve Vídni. — Bližší zprávy o kursu sdělí prof. B. Řezník v Jindř. Hradci.

Dobrý příklad českým obcím dali starostové okresu přerovského na Moravě, kteří vystihli a zcela správně odsoudili znemravňující působnost dosavadních muzik na venkově. Usnesli se totiž, že muziky takové nebudou již povolovati, ale že budou pečovati o zábavy, mající za účel ušlechtění, s programem deklamačním, zpěvním, divadelním atd. Všechna čest těmto starostům, kteří se snaží v každém směru zasloužiti si názvu „starosta“.

Bratři křesťanských škol. Dle výkazu v Paříži vydaného byl 31. prosince 1903 řád bratří křesťanských škol rozšířen v 1569 místech a čítal 18.137 členů. V 2015 školách s 8513 třídami vyučováno jest 321.333 žáků. Veřejné školy navštěvuje 46.667, soukromé 267.437, školy pro dospělé 5535 a učnické školy 1694 žáků. — Rakouská řádová provincie má v 23 místech 31. školu s 146 třídami a 5750 žáky. Ze škol jsou 3 ústavy učitelské, 3 cvičné školy, 2 obchodní školy, 1 realka a ostatní obecné školy. — Při smrti zaktadatele řádu de Jana Baptisty de la Salle r. 1719 čítal ústav 274 členů a 9885 žáků; r. 1792, než byl revolucí potlačen, 1000 členův a 36.000 žáků. Po svém obnovení byl Napoleonem autorisován. Od té doby rozšířil se po celém světě.

Květiny jsou v nejkrásnějším rozkvětu, procházíte-li se, všimněte si kvítí a jeho čisté krásy. Co uvidíte? Nikde nenajdete tak čisté harmonických barev a jemně odstíněných. Malíři nejgeniálnější chodí ke květinám se učit pravé krásy a harmonickému dojmu barev. Také genialní sochaři a stavitelé přicházejí studovat nejušlechtilejší linie a formy. Chceme-li tedy chápat umění, učme se v přírodě. Tam se naučíme tomu, co jest to pohřížiti se v některá díla, jim se oddati a jich plně užiti. — Podrobnější rozvedení těchto myšlenek přináší právě vydané číslo 12. „Života“. Tamže by našli rodiče důležitý pro výchovu dětí článek: Pohlavní výchova mládeže, thema to, jež obšírně probíral professor Kopp. Rovněž najdou tam časový článek: Čím zaměstnávat děti o prázdninách? — O amerických studentech. — Samovraždy dětí. — Vyučování vaření a domácímu hospodářství. — Účel tělocviku. — Akadem. svaz Ethos a j. — „Život“ vychází nákladem J. Pelcla v Praze, Lípová ul. 8. Předplácí se čtvrtletně 90 krejcarů. Rodiče, jmenovitě matky, měly by „Život“ odebírat; je srozumitelně psán a je pokladnicí poučení o dětech. Matky by teprv poznaly, jak lze míti z dětí radost, totiž naučí-li se dětskou duši chápat, čemu právě „Život“ snadným způsobem učí.

Památece Václava Beneše-Třebízského, jehož dvacátého výročí smrti právě český lid vzpomíná, věnováno je 34. číslo „Illustrovaného Světa“. Mezi hojnými obrazy tohoto čísla je veliká podobizna Benešova, pohled na Třebíz a rodný domek slavného spisovatele, pomníky Benešovy v Kle-

canech a Třebízi a j. v. Obrázky ty provází velký článek, oceňující význam Benešův jako spisovatele i kněze-vlastence. Mimo to obsahuje číslo čtené zajímavé obrázky z války rusko-žaponské, mezi nimiž zaujímá pozornost čtenářovu dvoustranné zobrazení vzrušujícího výjevu nočního útoku ve vodách portarturských, kresba M. Alše „Husitský hejtman“, obrázky ze stavby tunelu vyšehradskou skalou a j. „Illustrovaný Svět“ vychází každý pátek nákladem J. Otty v Praze v sešitech po 30 hal. a lze si vyžádati také číslo zdarma na ukázkou.

Živá abeceda, co nová pomůcka školní. Obyčejně, kdykoli se u nás něco nového ve školství vyskytne, pochází to z ciziny a velmi zhusta z Německa. A kdyby i Čech vskutku něco praktického vynalezl, ostýchá se buď přijíti s myšlenkou svojí na veřejnost neb lhostejnosti vynález svůj nezužitkováný nechá. — Velice praktickou pomůcku školní pro vyučování v I. třídě upravil pan Jan B. Knižek, řídicí učitel z Libáně, nyní ve výslužbě bytem v Jičíně. Jest to živá abeceda, která ihned svým tvarem, který se s písmenem takřka kryje, dítku poví, jak se to neb ono písmeno čte. Pan vydavatel poslal nám na ukázkou první výtisky, dle nichž i každému laiku znamenitá tato metoda pochopitelná jest: z obrazce obr. *č* pozná a zapamatuje si hned tvar písmene *o*, z obr. *m* mostu písmeno *m*, z listu = *l*, z copu = *c*, z větve = *v*, z pumpy = *p*, ze zubů na pile = *z* atd. Nebylo zde ještě, aby se kdo byl pokusil o zobrazení takové celé abecedy; děly se jen jednotlivé pokusy a náběhy, ale na cestě se každý nechal zarazit překážkami, které se mu naskytovaly. Panu vydavateli budiž dik, že obtíže dovedl překonati a upraviti pomůcku důmyslně sestavenou. Jest na našem vlasteneckém učitelstvu, by podnik vynálezce Čecha podporovalo a na školách vyučování dle této metody zavedlo. Kdo se záhy u vydavatele předplatí neb přihlásí, budou mu po vytištění všechny 23 obrázky před začátkem nového školního roku zaslány svinuté — vyplaceně za 4 koruny; kdož by sobě přál je míti podlepené, nechť to v přihlášce podotkne; ale podlepení a dražší porto zaplatí si sám. — V prodeji pak nastoupí cena vyšší. —

Rozmanitosti. Co musíme činiti, abychom zůstali zdraví? V každé třídě výmarských škol mají na stěně přibitu tabulku s 21 pravidly zdravotními, jimž děti, neustále je majíce před očima, se učí na paměť. 1. Denně umývej tělo, zvláště líce, krk a prsa! 2. Často umývej ruce, stříhej a zachovávej v čistotě nehty! 3. Ráno i po každém jídle kartáčkem čisti zuby! 4. Ráno i před odpoledním vyučováním česej vlasy! 5. Každodenně čisti oděv z prachu i z bláta! 6. Obuv nalešti každého rána! 7. Před školními dveřmi oři dobře svou obuv! 8. Nepohazuj po třídě papírků, pecek ani zbytků ovoce! 9. Neplivej na podlahu! 10. Ve vytopené světnici odlož svrchní oděv! 11. Ve přestávkách otevírej okna, aby do třídy přístup měl svěží vzduch! 12. Možno-li, ve přestávkách pohybuj se na dvoře! 13. Snidati volno teprve ve přestávkách! 14. Při chůzi, stoji neb sedění drž tělo přimě! 15. Sediš-li, opři obě nohy chodidly v podnoží! 16. Při čtení, psaní neb kreslení sed rovně! 17. Piš velikými a zřetelnými písmeny! 18. Při psaní nezacloňuj sobě světla! 19. Při jakékoliv práci, zvláště však při čtení, psaní a kreslení chraň se příliš ostrého slunečního světla! 20. Nečti ani nepiš za soumraku! 21. Upozorňuj učitele, jestli na tvém místě buď příliš horko neb zima, nevidíš-li nebo neslyšíš-li dobře se svého místa, jestli ti nevolno a jsou-li u vás v domě nakažlivé nemoci. — Bylo by zajímavo přesvědčiti se o zdravotním stavu školních dětí ve Výmarsku, když tak znamenitě jest o ně pečováno. R—j.

(ZASLANO.)

Nový spolek. Stanovy svépomocného spolku obchodního pomocnictva a soukromého úřednictva byly ministerstvem schváleny. Spolek nese jméno „Vzájemnost“ a účelem jeho jest nezaměstnaným členům o místo se starati, nezaměstnané členy podporovati a pamatovati i na ty, kteří na věčnou pouf se odeberou. „Vzájemnost“ nechce překážeti organizaci spolků stávajících, které úkol svůj plní, chce jen svépomocí doplňovati humaní poslání, kterému spolky stávající po většině pro přetížení úkoly obraně-socialními plně dostáti nemohou. Členem řádným státi se může každý soukromý úředník nebo obchodní pomocník ať muž neb žena; přispívajícím a zakládajícím každý kdo dobře smýšlí s těmi nejchudšími z chudých — nezaměstnanými. Přihlášky přijímá a dotazy vyřizuje prozatímní výbor „Vzájemnosti“ v Praze neb členové: J. Körbl, obchodvedoucí u firmy J. Bininger v Praze I. a Max. A. Dvořák, disponent firmy F. Peroutka v Praze I., Jilská ul.

Z redakce.

Rozhled školský bylo nám i tentokráte odložiti. Bohatý rozhled školský uveřejněn bude 5. září, také i zprávy o zaslaných knihách.

ČECHIE

OBRÁZKOVÝ A ZÁBAVNĚPOUČNÝ MĚSÍČNÍK
PRO ČESKOU DOMÁCNOST.

ŘÍDÍ JAN PAULY.

VYDÁVÁ:

CYRILLO-METHODĚJSKÁ KNIHTISKÁRNA A NAKLADATELSTVÍ

V. KOTRBA V PRAZE 200-II.

Učitelská Zádruha na Moravě,

zapsané společenstvo s obmezeným ručením se sídlem
v Uh. Hradišti,

přijímá **vklady na spořitelní knížky a úrokuje je 4⁰/₁₀.**

C. k. daň důchodkovou platí spolek sám, aniž by ji vkladatelům srážel.

**Poskytuje zápůjčky svým členům na směnky a dluhopisy na
6⁰/₁₀ za velmi příznivých podmínek.**

K zasílání peněz poštou vydá „Zádruha“ na požádání složní listy poštovní spořitelny.

K dotazům budiž přiložena známka 20 hal. na odpověd.

Představenstvo.

Přistupujte za členy ke Katolickému spolku českých učitelů na Moravě.

(Jednatelem jest P. Karel Tiray, katecheta v Ivančicích.)

Knihovna Vychovatelských Listů.

Svazek I.

O nápravě poruch mluvy čili Koktavost a její léčení.

Napsal **J. M. Kadlčák**, absolvent léčebného kursu vídeňského.

Svazek II.

Petr Barbarič, věrný následovník sv. Aloisa.

Z obšírného spisu P. Antonína Puntigama T. J.
s dovolením páně autorovým české mládeži podává

František Janovský.

Obě knížky lze dostati u administrace „Vychovatelských Listů“ v Brně
na Petrově č. 1. po **60 hal.**

Doporučujeme co nejvřeleji

každé škole

umělecké,
jubilejní
vydání

BABIČKY

od **Boženy Němcové.**

Nákladem České grafické akciové společnosti »Unie« v Praze.

KRÁMSKÁ CENA

brož. K 25.—, vázané K 31.—, v překrásné vazbě celokožené K 35.—.

„Vychovatelské Listy“ vycházejí dvakrát měsíčně (5. a 20.)

Předplatné na celý rok obnáší 6 K

Redaktor **Alois Adamec**, učitel měšťanské školy v Ivančicích.

Administraci a expedici vede **Hedv. Rubrová**, učitelka v Brně, na Petrově č. 1.

— Pouze administraci posílá se předplatné. —

Nákladem Katolického spolku českých učitelů na Moravě.

Příspěvky se honorují.

Inserty účtují se levně.